

Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskap og allmennaksjeselskap.

Veileder: Birthe Taraldset

Kandidatnr: 161229

Leveringsfrist: 02.06.09

Til sammen 13 780 ord

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	PROBLEMSTILLING	1
1.2	AVGRENSNING OG PRESISERINGER.....	1
1.3	GRUNNLEGGENDE PRINSIPPER OG LEGISLATIVE HENSYN	2
1.4	HISTORIKK OG RETTSKILDEBILDET	5
1.5	FREMSTILLINGEN VIDERE	7
<u>2</u>	<u>RETTLIGE UTGANGSPUNKT FOR STYRETS ERSTATNINGSANSVAR. 8</u>	
2.1	VILKÅR FOR ERSTATNING	8
2.2	HVEM ER ANSVARSSUBJEKT?.....	8
2.3	HVEM KAN KREVE ERSTATNING?	11
2.3.1	INNLEDNING.....	11
2.3.2	KONKURRERENDE KRAV	12
2.3.3	SELSKAPETS KRAV PÅ ERSTATNING – SELSKAPSKRAV.....	13
2.3.3.1	Forholdet mellom selskapet og selskapets konkursbo.....	13
2.3.3.2	Har konkursboet et selvstendig krav?.....	15
2.3.4	AKSJEIERS KRAV PÅ ERSTATNING.	19
2.3.4.1	Aksjeeiers rett til å kreve erstatning på selskapets vegne.....	20
2.3.4.2	Aksjonærens særkrav.....	21
2.3.5	ANDRES KRAV PÅ ERSTATNING	22
<u>3</u>	<u>ERSTATNINGSMESSIG SKADE</u>	<u>23</u>
3.1	”SKADE”	23
3.2	KRAVETS STØRRELSE	24
<u>4</u>	<u>ANSVARSGRUNNLAG</u>	<u>24</u>
4.1	INNLEDNING.....	24
4.2	STYRETS FORSETT.....	25
4.3	STYRETS AKTSOMHET.....	25
4.3.1	OBJEKTIV VURDERING	27

4.3.1.1	Styrets forvaltningsansvar	27
4.3.1.2	Plikter i forhold til selskapets økonomi	31
4.3.1.3	Tilsynsplikt	35
4.3.1.4	Forholdet mellom styrets ansvar og revisors ansvar.....	36
4.3.2	SUBJETIV VURDERING.....	37
4.3.2.1	Subjektive unnskyldningsgrunner	37
4.3.2.2	Handlingsalternativ.....	39
5	<u>KRAV TIL ÅRSAKSSAMMENHENG</u>	39
5.1	GENERELT	39
5.2	PASSIVE STYREMEDLEMMER.....	41
6	<u>BEGRENSNING AV VIRKNINGEN AV DET PERSONLIGE ANSVARET.</u>	42
6.1	INNLEDNING.....	42
6.2	STYREANSVARSFORSIKRING	42
6.2.1	HVORFOR STYREANSVARSFORSIKRING?	42
6.2.2	PARTENE I EN STYREANSVARSFORSIKRING.....	43
6.2.3	FORSIKRINGSAVTALEN	44
7	<u>AVSLUTNING</u>	45
8	<u>KILDER OG FORKORTELSER.....</u>	46

1 Innledning

1.1 Problemstilling

Den senere tids selskapsskandaler som Finance Credit saken, Sponsor Service saken og helt nylig Aker Solutions saken, har satt økt fokus på ansvar i aksjeselskapsforhold.

Styremedlemmers erstatningsansvar reguleres av aksjeloven¹ §17-1 1.ledd og allmennaksjeloven² §17-1 1.ledd. Det følger av bestemmelsen at styremedlemmer i et aksjeselskap er erstatningsansvarlig overfor ”selskapet, aksjeeiere og andre”, for ”skade” påført ”forsettelig eller uaktsomt”.

Fremstillingen har som formål å redegjøre for de sentrale vilkårene ved det generelle erstatningsansvaret styremedlemmer har overfor ”selskapet, aksjeeier, og andre” i aksjeselskaps- og allmennaksjeselskapsforhold. I hvilken utstrekning selskapet, selskapsdeltakerne og andre medkontrahenter har krav på å få dekket sitt tap som følge av at styremedlemmene har påført dem en skade. Fremstillingen vil redegjøre for og ta stilling til en rekke problemstillinger som reiser seg i forbindelse med styremedlemmers generelle erstatningsansvar i aksjeselskaps- og allmennaksjeselskapsforhold.

1.2 Avgrensning og presiseringer

I selskapsretten skilles det mellom private aksjeselskap og allmenne aksjeselskap. Disse reguleres henholdsvis av aksjeloven (heretter asl) og allmennaksjeloven (heretter asal). Regelsettet for de to selskapsformene er imidlertid i stor grad sammenfallende, og bygger på felles forarbeid. Fremstillingen vil behandle erstatningsbestemmelsene etter de to lovene parallelt. På områder hvor det er forskjeller mellom de to aksjeselskapsformene vil dette fremkomme. Hovedforskjellen mellom selskapsformene er at allmennaksjeselskap (ASA) er karakterisert som *åpne*, det vil si at slike selskap

¹ Lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 44

² Lov om allmennaksjeselskap av 13. juni 1997 nr. 45

normalt har mange aksjeeiere. I motsetning til de private aksjeselskapene (AS) som betegnes *lukkede* fordi de har få aksjeeiere.³ Et ASA kan i tillegg børsnoteres. Ved børsnotering vil et ASA i tillegg underlegges regler utenom aksjelovene, som blant annet børsloven,⁴ verdipapirloven m.v.⁵ Ansvar etter disse lovene vil ikke bli behandlet i fremstillingen. Allmennaksjeselskap vil i tillegg til annen lovgivning også bli påvirket av prinsippene for Corporate Governance, som på norsk er oversatt til god eierstyring og selskapsledelse. Fremstillingen vil redegjøre for disse hvor det blir aktuelt.

Selv om selskapene deles i private og allmenne aksjeselskap, vil begrepet *selskapet* i fremstillingen brukes som fellesbetegnelse på begge typer aksjeselskap såfremt ikke annet er sagt.

Det følger av asl/asal §17-1 1.ledd at ansvarssubjektene er; ”daglig leder, styremedlem, medlem av bedriftsforsamlingen, (uavhengig sakkyndig)⁶, gransker eller aksjeeier”. Fremstillingen tar imidlertid bare sikte på å gjøre rede for styremedlemmers erstatningsansvar. Krav mot de andre erstatningsansvarlige behandles ikke. Videre avgrenses fremstillingen mot erstatningsansvar etter §17-1 2.ledd som omhandler ansvarsbetingende ”medvirkning”.

Ettersom fremstillingen tar sikte på å redegjøre for det generelle erstatningsansvaret etter asl/asal §17-1 1.ledd, vil spesialbestemmelser som for eksempel asl/asal §2-19 om ansvar for innbetaling av aksjekapital, og asl/asal §10-9 om ansvar for kapitalforhøyelse være utenfor område fremstillingen dekker. Enkelte av disse spesialbestemmelsene vil likevel bli omtalt der det er nødvendig for å belyse det generelle erstatningsansvaret.

1.3 Grunnleggende prinsipper og legislative hensyn

Et aksjeselskap defineres i aksjeloven som et ”[s]elskap hvor ikke noen av deltakerne har personlig ansvar for selskapets forpliktelser” jf. asl/asal §1-1. Denne bestemmelsen representerer et av de mest grunnleggende prinsippene i aksjeselskapsretten, nemlig at selskapsdeltakernes økonomiske ansvar begrenses seg til deres innskudd av

³ NOU 1996: 3, side 26

⁴ Lov om regulerte marked 29. juni 2007 nr. 73

⁵ Lov om verdipapirhandel 29. juni 2007 nr. 75

⁶ Kun i asal § 17-11.ledd.

aksjekapital.⁷ Det er lovfestet i aksjelovens §1-2 at aksjeeier ”[h]efter ikke overfor kreditorene for selskapets forpliktelser”. Det vil si at kreditorene må søke dekning for sitt krav i selskapets aktiva, dersom det ikke finnes dekning for kravet vil selskapsdeltakerne ikke være ansvarlig for selskapets forpliktelser. Aksjeeierne er ikke ansvarlig for selskapsgjelden utover det beløp som de har tegnet eller kjøpt aksjer for, og plikter ikke å gjøre innskudd i selskapets konkursbo jf. asl/asal §1-2. Hovedregelen etter norsk aksjeselskapsrett er dermed at selskapsdeltakerne i aksjeselskap ikke er personlig ansvarlig for selskapets forpliktelser.

Bakgrunnen for denne type ansvarsbegrensing i aksjeloven/ allmennaksjeloven følger av samfunnsøkonomiske hensyn. Det er tjenlig i et samfunnsøkonomisk perspektiv å legge til rette for nyetableringer og å ha et konkurransedyktig næringsliv.⁸ Dersom aksjeeier skulle bli personlig ansvarlig for selskapets forpliktelser, ville dette kunne føre til at terskelen for å starte et aksjeselskap ville bli høy. Dette viser fordelene med et slikt begrenset ansvar.

Hovedregelen om begrenset personlig ansvar tilsier at det i en viss utstrekning kan være forbudt med risiko for selskapets medkontrahenter å inngå avtaler med et aksjeselskap, da ingen er personlig ansvarlig for heftelser utover selskapets aksjekapital. Et personlig ansvar for styremedlemmene må derfor regnes som en sikkerhet for selskapets medkontrahenter. Hensynet til tillit i markedet taler derfor for personlig ansvar for styremedlemmene.

Styrets ansvar kan imidlertid ikke håndheves for strengt. Dette kan medføre at selskaper vil kunne få problemer med å få ønskede styremedlemmer til å stille opp.⁹ Bekymringen for personlig ansvar kan også føre til at styremedlemmer vegrer seg for å inngå avtaler på vegne av selskapet når økonomien er dårlig, eller være forsiktig med å utføre handlinger som medfører risiko for ansvar. Risikoen for personlig ansvar vil derfor kunne være til ugunst for selskapet. Risikoen kan føre til at styret ikke våger å ta forretningsmessige sjanser som kan tilføre selskapet overskudd, eller eventuelt redde det

⁷ Woxholth, *Selskapsrett*, side 60

⁸ Ot.prp.nr.23 (1996-1997), side 14

⁹ Dotevall, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*, side 61, ”En konsekvens av ett sådant strängt ansvar är sannolikt att dugliga personer drar sig för att acceptera uppdrag i bolagsledningen.”

ut fra en presset økonomisk situasjon. Bekymringen for ansvar kan også føre til økte utgifter til finansielle og juridiske rådgivere, som også kan være uheldig for selskapet. Dette taler for at styremedlemmene må ha litt slingringsmonn i utførelsen av sine oppgaver.¹⁰

Et aksjeselskap er etter norsk rett pliktig å ha et styre jf. aksjeloven §6-1 og styret skal fungere som selskapets ansvarlige myndighet. Det er dermed naturlig at styret pålegges et ansvar overfor selskapet, aksjeeier og andre.

Ettersom hovedregelen etter norsk selskapsrett er ansvarsbegrensning for selskapsdeltakerne, fremstår styrets personlige ansvar som et unntak fra hovedregelen. Som følge av ansvarsbegrensningen har lovgiver funnet det nødvendig med bestemmelser i aksjeloven som verner mot uheldige virkninger av ansvarsbegrensningen. Det følger av forarbeidene til loven at et av de grunnleggende hensynene bak aksjeloven er å ivareta hensynet til selskapets kreditorer.¹¹ Mange av bestemmelsene i aksjeloven er ment å beskytte selskapskapitalen. At styret kan bli erstatningsansvarlig kan derfor hevdes å være brukt som et virkemiddel for å ivareta hensynet til selskapskapitalen.¹²

Hensynet til kreditorene ivaretas også gjennom bestemmelser om krav til at aksjekapitalen er reell, og at deltakerne på ulovlig måte får innskuddet tilbake. Strengt krav til selskapets kapitalgrunnlag vil bidra til at aksjeselskapet nyter alminnelig tillit i samfunnet, noe som er en forutsetning for at aksjeselskapsformen skal kunne fungere som et hensiktsmessig næringspolitisk instrument.¹³

I tillegg til å verne om kreditorene tar også aksjeloven sikte på å verne om aksjonærene som har investert i selskapet. Hensynet til aksjonærene ivaretas ved hjelp av

¹⁰ T. Birkeland, "Begrensning av styrets ansvar for tap som kan henføres til prospekter", Tidsskrift for Forretningsjuss 2001, Nr. 4, side 398

¹¹ Ot.prp.nr 23 (1996-1997), side 14

¹² Olav Perland, "Styreansvar etter de nye aksjelovene", Tidsskrift for Forretningsjuss 1999 side 125, side 128

¹³ Ot.prp.nr 23 (1996-1997), 3.1.2

reguleringer av forholdet mellom majoritetsaksjonærene og minoritetsaksjonærene. Det balanseres mellom aksjonærens rettigheter og hensynet til virksomheten.¹⁴

Et legislativt hensyn bak alminnelige erstatningsregler er reparasjonstanken, det vil si at den skadelidte må få sin skade bøtt av den som har voldt skaden.¹⁵ I selskapsrettslig sammenheng vil det være viktig at de som er påført tap som følge av styrets forsettelige eller uaktsomme opptreden, får dekket sitt tap. Videre er prevensjonstanken et viktig erstatningsmessig legislativt hensyn. At styrets medlemmer er bevisst på at de kan bli ilagt ansvar, vil kunne hindre dem i å utføre ansvarsbetingende handlinger. Denne preventive virkningen er viktig for å oppnå forutberegnelighet og tillit til styremedlemmer i aksjeselskap. Å stille krav til styrets medlemmer vil kunne stryke selskapets troverdighet utad.¹⁶ Selskapets troverdighet vil kunne styrke selskapets medkontrahtenters forutberegnelighet. Hensynet til forutberegnelighet taler derfor for et strengt personlig ansvar for styremedlemmene.

1.4 Historikk og rettskildebildet

Aksjeloven har gjennomgått en rekke endringer de senere årene. Før nåværende aksjelov fra 1997,¹⁷ hadde vi en aksjelov fra 1976.¹⁸ Loven fra 1976 gjaldt for både private og allmenne aksjeselskap. Bestemmelsen om erstatningsansvar var en av bestemmelsene som ble utformet anderledes i 1997 loven i forhold til bestemmelsen i 1976 loven. Loven fra 1997 har også gjennomgått en del endringer de seinere årene, og bestemmelsen om erstatningsansvar sist endret i 2006.

Når det gjelder bestemmelsen om erstatningsansvar, har endringene i hovedsak skjedd i forhold til hvem som regnes som skadelidt, og i hvilken utstrekning skadelidte kan kreve erstattet tap.

Det fulgte av aksjeloven fra 1976 §15-1 at; ”*Stifter, styremedlem, medlem av bedriftsforsamlingen eller representanter samt administrerende direktør plikter å*

¹⁴ Ot.prp.nr 23 (1996-1997), side 12

¹⁵ Nygård, *Skade og Ansvar*, side 19

¹⁶ Ot.prp.nr 23(1996-1997), side 12

¹⁷ Lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr.44

¹⁸ Lov om aksjeselskaper av 1976 nr. 59 (opphevet)

erstatte skade som han under utførelsen av sin oppgave forsettlig eller aktløst volder selskapet, aksjeeier eller andre.”

Da den nye aksjeloven kom i 1997, var ”aksjeeier eller andre” tatt bort som erstatningsberettigede. At ”aksjeeier og andre” var tatt bort i lovteksten avskar likevel ikke disse fra å kreve erstatning. Fast praksis etter lovendringen i 1997 var at aksjeeier og andres erstatningskrav ble supplert etter ulovfestet rett. Dette ulovfestede grunnlaget ble hjemlet som følge av at det ikke fantes noe rom for å tolke opplistingen i asl/asal §17-1 antitetisk.¹⁹ Hjemmelen for å kreve erstatning ble dermed hjemlet forutsetningsvis etter asl §17-6, hvor det fulgte at aksjonær og kreditor var bundet av selskapets skadeoppgjør, at aksjeeier og andres krav sto tilbake for selskapets krav. Asl/asal §17-1 ble dermed ansett for ikke å være uttømmende, slik at aksjeeier og kreditors erstatningsansvar var regulert av alminnelige erstatningsrettslige regler. Bestemmelsen ble sett i sammenheng med alminnelige erstatningsrettslige regler, og utelukket ikke for ansvar overfor aksjeeiere og andre.²⁰

Det ble fastslått i forarbeidene til lovendringen i 1997 at ”[i] hovedsak innebærer reglene en nærmere kodifisering av det alminnelige ulovfestede uaktsomhetsansvar med visse nærmere reguleringer”.²¹

Da den siste lovendringen trådte i kraft 1. januar 2007, var ”aksjeeier og andre” igjen tildelt et lovfestet erstatningshjemmel. I forarbeidene ble det om den nye §17-1 uttalt: ”[f]ørste ledd viderefører i det vesentlige tidligere §17-1, men bestemmelsen foreslås endret i to henseender. For det første er ”aksjeeier” og ”andre” tatt med som skadelidte i tillegg til ”selskapet”[...] forslaget tar ikke sikte på å innebære noe realitetsendring i forhold til gjeldende rett på området”.²² At ”aksjeeier og andre” er inntatt i asl/asal §17 1.ledd innebærer dermed ikke noe endring i gjeldende rett. Rettspraksis og juridisk teori angående erstatningsbestemmelsen i asl/asal §17-1 vil dermed ha rettskildemessig relevans.

¹⁹ Andenæs, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, side 653

²⁰ Aarbakke, ”Medvirkeransvar og identifikasjonsansvar i aksje og allmennaksjeselskapsforhold”, Rapport for Justis- og politidepartementet, side 17

²¹ Ot.prp.nr 23 (1996 -1997), side 179

²² Ot.prp.nr 55 (2005- 2006), side 167

Ved lovendringen i 1997 var det ikke bare erstatningsansvaret som ble endret. Det ble også foretatt en rekke presiseringer og understrekninger av styremedlemmenes plikter i forhold til selskapet, sammenlignet med den foregående loven. Dette kan tyde på at styreansvaret er skjerpet.²³ Det er imidlertid lagt til grunn i forarbeidene at erstatningsreglene ikke er endret, men at styreansvaret vil "...kunne få større betydning etter utkastet fordi styrets plikter på flere punkter er konkretisert og presisert i forhold til gjeldende lov [...]".²⁴

Som nevnt innledningsvis vil norske selskap, og da spesielt de børsnoterte, i større grad være utsatt for internasjonal påvirkning. Internasjonalt får prinsippene om Corporate Governance økende betydning. Av den grunn er det nedsatt et norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse, og dette utvalget har utgitt en anbefaling (NUES).²⁵ Anbefalingen inneholder råd om hvilken politikk som skal føres overfor en rekke policy-spørsmål.²⁶ Anbefalingene er ikke inntatt i lov eller forskrift og har således ingen selvstendig rettskildemessig betydning. Til tross for at anbefalingen ikke kan regnes som en rettskilde, vil disse likevel ha en viss betydning når det skal fastsettes hva som er god praksis på området.²⁷ Hva som er god praksis på et område vil kunne ha relevans for aktsomhetsvurderingen. Dette blir behandlet nærmere senere i fremstillingen.²⁸

1.5 Fremstillingen videre

Punkt 2 av fremstillingen vil gjøre rede for de rettslige vilkårene for styremedlemmenes erstatningsansvar i henhold til asl/asal §17-1 1.ledd. Hvem som er ansvarsbetinget, skadelidt og når skadelidte kan fremme erstatningskrav.

For at ansvar skal kunne ilegges må det foreligge en erstatningsrettslig "skade". Vurderinger rundt skadebegrepet følger under punkt 3 av fremstillingen. For at styremedlemmene skal kunne ilegges ansvar må det foreligge ansvarsgrunnlag. Momenter i aktsomhetsvurderingen vil presenteres under punkt 4. I tillegg til skade og

²³ Se også, Aarbakke m.fl., *Aksjeselskap og allmennaksjeselskap*, side 944, "Noen av de bestemmelser som gjelder spørsmålet om hvordan styremedlemmer og daglig leder skal forholde seg, er presisert og til dels skjerpet i forhold til det som gjaldt tidligere."

²⁴ NOU 1993: 3, side 89, se også Reiersen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, side 35

²⁵ Se NUES, 4. desember 2007

²⁶ Andenæs, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, side 9

²⁷ Andrenæs, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, side 9

²⁸ Punkt 4.3.1.1

ansvar må det foreligge årsakssammenheng mellom den påførte skaden og den ansvarsbetingende handling. Kravet til årsakssammenheng følger under fremstillingens punkt 5.

Avslutningsvis vil fremstillingen redegjøre for styremedlemmers mulighet for å begrense virkningen av det personlige styreansvaret gjennom styreansvarsforsikring under punkt 6. Til sist vil det bli presentert noen avsluttende vurderinger.

2 Rettslige utgangspunkt for styrets erstatningsansvar

2.1 Vilkår for erstatning

Det følger av asl/asal §17-1 1.ledd at ”selskapet, aksjeeier og andre” kan kreve at ”styremedlem” erstatter ”skade” som det i ”den nevnte egenskap forsettelig eller uaktsomt” har voldt vedkommende.

2.2 Hvem er ansvarssubjekt?

Det er ”styremedlem” som er erstatningsansvarlig. Problemstillingen blir hvem som regnes som ”styremedlem”.

Ordlyden tilsier at man må være en del av styret. Styret velges av generalforsamlingen jf asl/asal §6-3, og må i følge asl/asal §6-1 ha minst tre medlemmer. Det er gjort unntak for selskap med aksjekapital på mindre enn tre millioner hvor det er akseptert at styret kan ha færre medlemmer. I henhold til asl/asal §6-9 gjelder lovens bestemmelser om styremedlemmer tilsvarende for varamedlemmer og observatører så langt det passer.

I LG-2008-39560(Gulating) krevde en bank erstatning fra et varamedlem for ikke å ha begjært oppbud, og som følge av manglende oppbud ble det trukket på kassakreditten i strid med vilkårene. Varamedlemmet ble imidlertid frikjent på grunn av manglende ansvarsgrunnlag. Saken illustrerer likevel at også varamedlem kan være erstatningsansvarlig.

Dette betyr at også varamedlemmer faller under ordlyden ”styremedlem” og kan holdes ansvarlig for tap dersom vilkårene for erstatning er oppfylt. For at et varamedlem skal holdes erstatningsansvarlig, må det imidlertid ha deltatt i beslutningsprosessen som danner grunnlaget for erstatningskravet.²⁹

Videre blir spørsmålet om det kan fremmes erstatningskrav mot styremedlem som ikke lenger er en del av styret jf §6-1.

Ordlyden ”styremedlem” taler for at man må ha tjenestetid i styret, altså en del av det eksisterende styret. Likevel kan det ikke sies at det foreligger en begrensning i erstatningsansvaret ved at vedkommende ansvarssubjekt ikke lenger er en del av styret når erstatningssøksmålet fremmes. Krav mot styremedlem fremmes ofte etter at selskapet er konkurs og styret således er oppløst. Det avgjørende er derfor om vedkommende var styremedlem da de ansvarsbetingende handlingene ble utført. Det følger av asl/asal §6-7 at dersom et styremedlem ønsker å trekke seg før vervet utløper, må det foreligge ”særlige grunner”. Ordlyden taler her for en høy terskel for å trekke seg fra styrevervet. En økonomisk vanskelig tid for styret, og en økt fare for ansvar, kan ikke hevdes å være tilstrekkelig som ”særlig grunn”.³⁰

Dersom det foreligger ansvarsgrunnlag for den skadevoldende handling og årsakssammenheng i den aktuelle perioden, må det kunne fremmes erstatningskrav mot en person som ikke lenger har tjenestetid i styret.

I LA-2007-37537 (Agder) ble det lagt til grunn at utgangspunktet for å gjøre erstatningskrav gjeldende er at den enkelte skadevolder må bedømmes ut fra sin kunnskap om den faktiske situasjonen på tidspunktet for den aktuelle handlingen. Dette illustrerer at det er tidspunktet for den ansvarsbetingende handling som er avgjørende, ikke når kravet fremmes.

Erstatningskrav kan fremmes mot tidligere styremedlem.

Problemstillingen blir videre om styreansvaret gjelder for styret som sådan, eller om det er et individuelt ansvar for hvert styremedlem.

²⁹ Aarbakke m.fl., *Aksjeselskap og allmennaksjeselskap kommentarutgave*, side 942

³⁰ NOU 1996: 3, side 53

At styremedlem står i entall taler for at det er det enkelte styremedlem som er personlig ansvarlig for påført skade. Ordlyden taler dermed i retning av et individuelt ansvar. Det følger imidlertid av asl/asal §6-19 at styret er et kollegialt organ som treffer beslutninger, dette peker i retning av at det er styret som sådan som er erstatningsansvarlig.

I Rt1930 side 533 ble det fastslått at styreansvaret er et individuelt ansvar for det enkelte styremedlem. Saken gjaldt et tilfelle der et aksjeselskap fremmet erstatningskrav mot tre av styremedlemmene. Høyesterett vurderte de aktuelle handlingene for hvert av styremedlemmene, og kom til at bare den ene kunne ilegges ansvar. De to andre styremedlemmene ble frikjent. Dommen illustrerer at ansvarsgrunnlaget, ansvarets omfang og eventuelle ansvarsfrihetsgrunner skal bedømmes særskilt i forhold til det enkelte styremedlem.

Dersom de ansvarsbetingende vilkårene bare foreligger for et av styremedlemmene vil dette styremedlemmet alene være erstatningsansvarlig for det tap som er påført selskapet. Er vilkårene oppfylt for flere av styremedlemmene kan skadelidte velge hvem av styremedlemmene som skal holdes ansvarlig. Styremedlemmene kan også holdes solidarisk ansvarlig jf skl §5-3,³¹ dersom ansvar foreligger for flere. Det er opp til den skadelidte å velge hvem som skal holdes ansvarlig.³²

I et slikt tilfelle vil det være mest naturlig å velge den som har sterkest personlig økonomi, slik at det er mest sannsynlig å få dekket kravet. Dersom et styremedlem må stå til ansvar til tross for at det er påvist ansvarsbetingende handlinger hos flere, vil dette styremedlemmet kunne kreve regress fra de resterende ansvarlige styremedlemmene.

Styreansvaret er således individuelt, men hele styret kan imidlertid være ansvarlige og vil da kunne hefte solidarisk jf skl §5-3.

³¹ Lov om skadeserstatning 13.juni 1969 nr. 26

³² Bråten, *Selskapsrett*, side 160

2.3 Hvem kan kreve erstatning?

2.3.1 Innledning

Det følger av asl/asal §17-1 1.ledd at ”Selskapet, aksjeeier eller andre” kan kreve erstatning.

Hvem og når de enkelte aktørene kan kreve erstatning avhenger i første rekke av hvem som er skadelidt. Hvem skaden retter seg mot er dermed avgjørende for hvem som kan fremme erstatningskrav. Dersom skaden rammer selskapet, vil den også ramme aksjeeier og andre, men da i form av en *indirekte* skade.³³ ”Aksjeeier” eller ”andre” kan også bli påført en skade uavhengig av selskapet. En slik skade rammer ”aksjeeier” og ”andre” *direkte*.

Det er dermed naturlig å dele erstatningskravene inn i *selskapskrav* og *særkrav*.³⁴ *Selskapskrav* er erstatningskrav fremmet på vegne av selskapet, og er et krav som utspringer fra handlinger som medfører tap gjennom å forringe selskapets alminnelige formuesstilling jf. LG-1993-1135 (Gulating). Eksempler på slik formuesforringning kan være reduserte inntekter, økte utgifter, at eiendeler forringes eller tapes, eller at gjelden øker.³⁵ Slike krav på erstatning oppstår når styret har brutt sitt interne ansvar, og selskapet er påført et tap. Det interne ansvaret dreier seg i første rekke om å ivareta selskapsinteressene på en forsvarlig måte.³⁶

Særkrav på erstatning kan fremmes av ”aksjeeiere” og ”andre”, og vil bero på om styremedlemmene har overholdt det eksterne ansvaret. Det eksterne ansvaret foreligger overfor aksjeeierne og overfor selskapets kreditorer og medkontrahtenter, og dreier seg om å ivareta aksjeeier og kreditorers eller andre medkontrahtenters interesser.³⁷ Et særkrav har sitt utspring fra ansvarsbetingende handlinger som rammer ”aksjeeier” eller ”andre”. Når det gjelder ”aksjeeier” og ”andre” omfatter begrepet særkrav både når

³³ Se også Dotevall, *Bolagsledningens skadestandsansvar*, side 70

³⁴ NOU 1992: 29, side 210

³⁵ Sæbø, ”Om erstatningskrav i aksjeselskapsforhold”, Nybrott og odling. Festskrift til Nils Nygård.

³⁶ Aarum, ”Indirekte aksjonæransvar”, Nordisk Tidskrift for selskabsrett 1999 side 64, side 65 om ”internt og eksternt ansvar”.

³⁷ Aarum, ”Indirekte aksjonæransvar”, Nordisk Tidskrift for selskabsrett 1999 side 64, side 65.

krav fremmes for forholdsmessig del av selskapets tap (indirekte tap), og når de har lidt et tap uavhengig av selskapet (direkte tap).³⁸

2.3.2 Konkurrerende krav

Dersom selskapet blir påført en skade som følge av en ansvarsbetingende handling, vil skaden i de fleste tilfeller også ramme selskapets aksjonærer og kreditorer. I tilfeller hvor både "selskapet, aksjeeiere og andre" er påført skade, blir spørsmålet hvilket krav som skal ha forrang.

Asl/asal §17-6 regulerer spørsmålet om konkurrerende krav på erstatning. Det følger av bestemmelsen at "aksjeeiere, kreditorer og andre er bundet av selskapets skadeoppgjør", og deres krav "står tilbake for selskapets krav".³⁹ Det betyr at det er selskapet som har det primære erstatningskravet. Hensynet bak regelen er at dersom selskapet får full dekning, har skadevolderen gjort opp for seg.⁴⁰ Aksjeeiere, kreditorer og andre har dermed ikke lengre noe krav, og må således forholde seg til selskapets krav. Videre kan bestemmelsen begrunnes med at tapet i første rekke rammer et annet rettssubjekt.⁴¹ Selv om selskapet, aksjeeier og andre er skadelidt i en slik situasjon, er det selskapet som primært rammes av skaden. Det er dermed naturlig i situasjoner hvor selskapet rammes av en skade at erstatningskravet primært fremmes av selskapet. Et eventuelt krav fra "aksjeeier" og "andre" må følgelig fremmes subsidiært.

Ved konkurrerende krav er det primært selskapet som kan fremme erstatningskravet mot styremedlemmene.

Bestemmelsen i asl/asal §17-6 er imidlertid bare gjeldende ved konkurrerende krav. I tilfelle hvor aksjeeier, kreditorer eller andre er påført en *direkte* skade uavhengig av selskapet, vil disse også kunne fremme krav uavhengig av selskapet.

³⁸ Sæbø, "Om erstatningskrav i aksjeselskapsforhold", Nybrott og odling. Festskrift til Nils Nygård 2002 side 200 " Det kan kanskje stilles spørsmål ved det å omtale aksjonærers/kreditorers krav på erstatning som følge av at selskapet har lidt tap som "særkrav". Etter mitt syn er terminologien tjenlig fordi det er tale om krav som materielt tilkommer den skadelidte aksjonær/kreditor som gjør kravet gjeldende, samtidig som det er klart at kravet i alle fall er delvis uavhengig av rettsforholdet mellom selskapet og skadevolder. For eksempel er aksjonærers/kreditors særkrav normalt i behold selv om selskapet er avskåret fra å kreve erstatning pga. at selskapet har frafalt erstatningskravet."

³⁹ Spørsmålet om hva som er "skadeoppgjør" vil bli drøftet under pkt. 2.3.4.1

⁴⁰ Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven kommentarutgave*, side 973

⁴¹ Aarum, "Indirekte aksjonæransvar", *Tidskrift for selskabsrett* 1999 side 64, side 71

2.3.3 Selskapets krav på erstatning – selskapskrav

Første problemstilling blir hvem som er "selskapet". En naturlig språklig forståelse av "selskapet", er at det er et økonomisk foretak eller virksomhet. Det økonomiske foretaket eller virksomheten utgjør et eget rettssubjekt, og har således selvstendige rettigheter og plikter.⁴²

Et selskapskrav på erstatning foreligger når selskapet har blitt krenket ved en ansvarsbetingende handling, og selskapet har lidt tap som følge av handlingen.⁴³

Når selskapet er påført en skade, blir spørsmålet hvem som vedtar at selskapet skal fremme erstatningskrav mot dets styremedlemmer.

I henhold til asl/asal §6-30 er det styret som representerer selskapet utad. Ettersom styret er ansvarssubjektet, vil det være problematisk om styret også skal vedta erstatningskrav på vegne av selskapet. Gjennom generalforsamlingen utøver aksjeeierne den øverste myndighet i selskapet jf asl/asal §5-1. Det følger derfor av asl/asal §17-3 1.ledd at generalforsamlingen avgjør om erstatningskrav på vegne av selskapet skal fremmes.

Vedtak om erstatningskrav vedtas således på generalforsamlingen gjennom selskapets aksjeeiere. Generalforsamlingen kan imidlertid også vedta "ansvarsfrihet" for styremedlemmene eller vedta å "forkaste" et forslag om å fremme erstatningskrav jf asl/asal §17-4 1.ledd.⁴⁴

2.3.3.1 Forholdet mellom selskapet og selskapets konkursbo

Dersom selskapet går konkurs, blir spørsmålet om konkursboet kan fremme selskapets krav på erstatning.

⁴² Sæbø, "Om erstatningskrav i aksjeselskapsforhold" Nybrott og odling, Festskrift til Nils Nygård 2002 side 199, side 202.

⁴³ Sæbø, "Om erstatningskrav i aksjeselskapsforhold", Nybrott og odling, Festskrift til Nils Nygård 2002 side 199, side 199

⁴⁴ Se punkt 2.3.4.1

Konkursboets rettigheter reguleres av dekl §2-2.⁴⁵ Hovedregelen ved beslagsretten er at fordringshaverne har rett til dekning i et hvert formuesgode som ”tilhører skyldneren” på beslagstiden, og som kan omgjøres i penger jf dekl §2-2. Erstatningsoppgjøret vil tilføre selskapet penger og må dermed sies å være et formuesgode som ”tilhører skyldneren”. Konkursrettslige regler tilsier da at selskapets konkursbo skal kunne fremme selskapets krav på erstatning.

Samtidig vil det være avgjørende for om konkursboet kan fremme selskapets krav, om selskapet var solvent når de ansvarsbetingende handlingene er blitt foretatt.⁴⁶ Dersom selskapet allerede var insolvent da de ansvarsbetingende handlingene ble utført kan det hevdes at selskapet ikke er påført noe tap, og at det dermed ikke foreligger noe skade påført selskapet. Selskapsdeltakerne er bare ansvarlig for pengene de setter inn i selskapet i form av aksjekapital. Dersom selskapet var insolvent da de ansvarsbetingende handlingene ble utført, er dette en skade som alene rammer kreditorene, og ikke selskapet. Som nevnt over er det en forutsetning for erstatningsansvar at skadelidte er påført en skade. Dette taler for at konkursboet ikke skal kunne tre inn i selskapets krav, med mindre selskapet var solvent ved de ansvarsbetingende handlingene.

I Rt 1993 side 987 Stiansen-dommen ble resultatet at konkursboet ikke kunne tre inn i selskapets krav. Selskapet hadde her i lengre tid vært uten aktiva, og dermed vært drevet for kreditors regning alene. Høyesterett uttalte at forbindelsen mellom ansvarsgrunnlaget og selskapets tap da måtte anses å være avskåret. Høyesterett hevdet at selskapets tap ikke økte på linje med den økende gjeld som selskapet pådro seg, men at tapet utelukkende rammet selskapets kreditorer. I avgjørelsen ble det lagt til grunn at når tapet utelukkende utgjorde kreditors krav, var det liten realitet i å la boet fremme selskapets krav. Kravet måtte reises av kreditorene enkeltvis eller i fellesskap, dersom det forelå ansvarsgrunnlag i forhold til de krav som ble gjort gjeldende. Denne avgjørelsen taler således mot at selskapets konkursbo skal kunne fremme selskapets krav.

⁴⁵ Lov om fordringshaverens dekningsrett av 8. juni 1984 nr. 59

⁴⁶ Selskapet er insolvent når det ”ikke kan oppfylle sine forpliktelser etter hvert som de forfaller, med mindre betalingsdyktigheten må antas å være forbigående” jf konkursloven §61

Motsatt resultat ble imidlertid lagt til grunn i en avgjørelse samme året Rt 1993 side 1399 Ytternesdommen. Høyesterett uttalte da at selv om selskapets eiere ikke var blitt påført et ytterligere tap ved at selskapet allerede var insolvent, kunne dette ikke avskjære selskapet, eller dets konkursbo i å gjøre erstatningsansvar gjeldende etter aksjelovens kapittel 15.⁴⁷ ”Det avgjørende for avgjørelsen om erstatningskravet kan reises av konkursboet må, slik jeg ser det, være om ansvarsgrunnlaget er knyttet til selskapet, og om erstatningen skal gå inn i boet til fordeling blant kreditorene etter konkurs – og dekningslovens regler. Det er da fortsatt tale om selskapets tap, og om selskapets krav [...]”⁴⁸ Dette taler for at konkursboet skal kunne fremme selskapets krav.

Hensynet til alminnelige konkursrettslige regler tilsier også at det er mest hensiktsmessig at konkursboet fremmer selskapets krav. Eksempel på slike regler er regler om dividende, og regler om ulik prioritet. I tillegg taler retts tekniske hensyn for at konkursboet skal fremme kravet, idet hele tapet må kartlegges for å identifisere den enkelte kreditors tap.⁴⁹

Selskapets konkursbo har således en rett til å tre inn i selskapets krav på erstatning.

2.3.3.2 Har konkursboet et selvstendig krav?

I selskaper hvor styremedlemmene har særlig innflytelse på selskapets disposisjoner, eller hvor selskapets aksjeeiere også sitter i styret, vil det som regel bli lite aktuelt å fremsette krav på erstatning. I mange små og mellomstore private aksjeselskaper er styremedlemmene også aksjeeier i selskapet, det blir dermed lite aktuelt for generalforsamlingen å vedta erstatningskrav mot seg selv. Allmenn aksjeselskap har i større grad enn de private aksjeselskap innslag av eksterne styremedlemmer. Selv om dette ikke er lovfestet følger det av prinsippene om god eierstyring og selskapsledelse at allmennaksjeselskapenes styrever skal bestå av uavhengige styremedlemmer.⁵⁰

⁴⁷ Avgjørelsen er truffet med hjemmel i aksjeloven fra 1976, etter denne loven ble erstatningsansvaret regulert under kapittel 15.

⁴⁸ Rt 1993 side 1399 se side 1404

⁴⁹ Sæbø, ”Om erstatning i aksjeselskapsforhold” Nybrott og odling. Festskrift til Nils Nygård 2002 s 199, side 199

⁵⁰ Se Lund, ”Styremedlemmers uavhengighet: Allmennaksjelovens krav til styremedlemmers uavhengighet i lys av prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse” Tidsskrift for Forretningsjus 2004, nr 4, side 496

Med "uavhengige styremedlemmer" menes det at styremedlemmene er eller opptre uavhengig av særinteressers som aksjeeiere, ledelse, kreditorer, forretningsforbindelser, ansatte, forbrukere eller samfunnet kan tenkes å ha i et allmennaksjeselskap.⁵¹

Overnevnte problemstilling reises dermed i hovedsak for de private aksjeselskapene.

I tilfeller hvor selskapets generalforsamling har vedtatt å ikke fremme et mulig erstatningskrav, reiser det seg særlig to problemstillinger. For det første om selskapets konkursbo skal ha rett til å fremme et selvstendig krav, og for det andre når et slikt eventuelt krav blir foreldet.

I Rt 2008 side 833 Finance Credit-dommen, var spørsmålet nettopp om selskapets konkursbo skulle ha et selvstendig krav, og i tillegg når et slikt eventuelt krav skulle foreldes. I saken krevde selskapets konkursbo erstatning for kreditorfellesskapets tap som følge av uaktsom utøvelse av styrevervet. Finance Credit AS var et heleid datterselskap av Finance Credit Norge ASA. Alle aksjonærene i Finance Credit Norge ASA satt i styret i Finance Credit AS, og de utgjorde dermed generalforsamlingen. Alle medlemmene av generalforsamlingen hadde deltatt i de handlinger eller unnlatelser som begrunnet boets erstatningskrav og ingen hadde dermed interesse av å forfølge selskapets krav mot styremedlemmene.

Som nevnt over har konkursboet rett til å tre inn i selskapet krav. Det ble i Rt 1993 side 1399 uttalt at det avgjørende måtte være om ansvarsgrunnlaget er knyttet til selskapet. I Rt 1993 side 1399, var problemstillingen imidlertid noe anderledes ved at selskapets krav ikke var foreldet, og dermed fremdeles kunne fremmes. Videre la også dommen til grunn til tross for at tapet i hovedsak var kreditorenes tap at konkursboet rett til å fremme kravet var gjennom selskapets krav, og ikke gjennom et selvstendig krav for konkursboet.

Når generalforsamlingen har vedtatt at selskapet ikke skal fremme krav har ikke selskapet lengre en slik rett. I henhold til alminnelig konkursrett kan ikke konkursboet

⁵¹ Se Lund, "Styremedlemmers uavhengighet: Allmennaksjelovens krav til styremedlemmers uavhengighet i lys av prinsippene for god eierstyring og selskapsledelse" Tidsskrift for Forretningsjus 2004, nr 4, side 496

stilles bedre enn selskapet, og vil dermed være uten rett til å fremme erstatningskrav. Alminnelige beslagsrettslige prinsipper taler mot at konkursboet har et selvstendig krav.

På en annen side vil boet i noen tilfeller kunne stilles bedre enn selskapet, eksempler på dette kan være at boet har rett til å kreve omstøtelse jf dekl §5-2 og 5-9. At et slikt selvstendig krav strider med alminnelige regler om beslagsrett jf dekl §2-2 kan dermed ikke tillegges avgjørende vekt.

At selskapets konkursbo har rett til å tre inn i selskapets krav, kan imidlertid ikke gi hjemmel for å tilegne konkursboet et selvstendig krav.

I Rt 2007 side 220 Seldaldommen kom Høyesterett til at kreditorfellesskapet kunne fremme erstatningskrav på selvstendig basis etter at selskapets bo var tatt under konkursbehandling.⁵² De la videre til grunn at foreldelsesfristen for et slikt krav var tre år og startet på den dag ”skadelidte fikk eller burde skaffet seg nødvendig kunnskap om skaden” jf. foreldelsesloven §9 nr.1. Det kunne dermed ikke bli tale om et tidligere tidspunkt enn konkursåpningen. Avgjørelsen illustrerer at et selvstendig krav for konkursboet kan være mulig. Saken gjaldt imidlertid krav mot selskapets revisor, og med hjemmel i asl/asal §2-19 for manglende innbetaling av aksjekapital. I henhold til bestemmelsen er styremedlemmene solidarisk ansvarlig for denne type krav. Dette tyder på at de samme hensyn vil gjøre seg gjeldende, også for styremedlemmer. Dette taler for at konkursboet har et selvstendig krav på erstatning også etter asl/asal §17-1.

Førstevoterende i Finance Credit-dommen uttalte i et obiter dictum at et selvstendig erstatningskrav etter asl/asal §2-19, også måtte gjelde overfor styremedlemmene.⁵³ Likevel la hun til grunn at det var stor forskjell på erstatningskrav etter asl/asal §17-1 og etter §2-19, da det dreide seg om henholdsvis subjektivt og objektivt ansvar. At det er stor forskjell på kravene etter §17-1 og §2-19, taler for at konkursboet ikke kan fremme et selvstendig krav.

Spørsmålet blir videre om et selvstendig krav for konkursboet kan hjemles i at ”andre” kan kreve erstatning jf §17-1.

⁵² Se Rt 2007 side 220 (47)

⁵³ Se Rt 2008 side 833 (64)

Dette spørsmålet var oppe til vurdering i Rt 2008 side 833. Høyesterett la til grunn at den naturlige språklige forståelsen av ”andre” tok sikte på enkeltkreditorene. ”Enkeltkreditorene – en eller flere, eventuelt alle, kan ha krav etter §17-1, men jeg kan ikke av dette utlede et selvstendig krav for boet. Heller ikke kan jeg se at boet på vegne av kreditorfellesskapet kan ha noe rett til å fremme enkeltkreditors krav. Konkursboet og alle kreditorene er ikke ett og det samme.”⁵⁴

Videre hevdet førstevoterende dommer at det kunne være erstatningsmessige forskjeller mellom kreditoren og konkursboet. Videre at omfanget av boets krav kunne bli et annet enn omfanget av selskapets krav, som følge av for eksempel medvirkning. Hun siktet også til at et slikt selvstendig krav ville reise problemer i henhold til foreldelse. Dette taler for at konkursboet ikke har hjemmel for et selvstendig krav.

Dommen var imidlertid dissens 4-1, og andrevoterende på sin side hevdet at ettersom formålet med en konkursbehandling var å skaffe kreditorene dekning, hadde det formodningen mot seg å nekte konkursboet og forfølge erstatningskrav som tilkommer selskapets kreditorer i fellesskap.

Andrevoterende viste til Seldaldommen Rt 2007 side 220, og kunne på sin side ikke se at det forelå noe forskjell på erstatningskrav etter §17-1 og §2-19. Han stemte dermed for at konkursboet skulle kunne fremme et slikt selvstendig krav. Han hevdet at formålet med konkursbehandling var å skaffe kreditorene dekning, og uttalte at ”[jeg] kan vanskelig se noen rasjonell grunn til at et konkursbo ikke skal kunne forfølge erstatningskrav som tilkommer selskapets kreditorer i felleskap”.⁵⁵

Når det gjelder spørsmålet om foreldelse av et slikt selvstendig krav legger lovens ordning opp til at foreldelse av erstatningskrav bygger på en avveining av hensynet til skadelidte og hensynet til skadevolder. At krav som rammer selskapets kreditorer ikke blir foreldet før den som reelt er skadelidt får mulighet til å fremme sitt krav, er en viktig samfunnsmessig interesse. Videre uttalte han at ” [j]eg kan ikke se at domstolene

⁵⁴ Se Rt 2008 side 833 (84)

⁵⁵ Se Rt 2008 side 833 (105)

har noe grunnlag for å nekte konkursboet å forfølge erstatningskrav på vegne av kreditorfellesskapet fordi foreldelsesfristen for et slikt krav etter gjeldende foreldelseslov blir for lang”.⁵⁶

Uten et slikt selvstendig krav for konkursboet vil den som reelt sett skadet i mange muligheter ikke ha mulighet til å fremme sitt krav. Skadelidte vil dermed ikke ha mulighet til å få reparert skaden. At skaden repareres er et legislativt hensyn i erstatningsretten. I motsatt fall vil det være lett å omgå reglen om styrets erstatningsansvar dersom generalforsamlingen vedtar å ikke fremme søksmål, og selskapet holdes gående i tre år. Rimelighetshensyn taler for at konkursboet skal ha et selvstendig krav. Likevel kan det ikke sies at det foreligger hjemmel for et slikt selvstendig krav i någjeldende §17-1. Førstevoterende dommer i Finance Credit – dommen henviser spørsmålet til lovgiver, og uttaler at ettersom det ikke foreligger hjemmel for et slikt selvstendig krav, er dette noe som må ses nærmere på.

Matre hevder at Finance Credit-dommen og Selsdaldommen, viser at ”lovgiver snarest må gripe fatt i problemene omkring foreldelse av erstatningskrav mot styremedlemmene og andre situasjoner som dette”.⁵⁷

Det mest hensiktsmessige vil således være at konkursboet har et selvstendig krav, men det finnes ikke hjemmel for et slikt selvstendig krav.

2.3.4 Aksjeeiers krav på erstatning.

Videre følger det av bestemmelsen i asl/asal §17-1 1.ledd at ”aksjeeier” har krav på erstatning for tap han er påført. En naturlig språklig forståelse av ”aksjeeier” er selskapets eiere, en eller flere som har investert penger i selskapet.

En aksjonær investerer penger i et selskap med et mål om at investeringen skal være lønnsom. Dette følger forutsetningsvis av asl/asal §2-2 2.ledd. Dersom selskapets virksomhet ikke skal ha til formål å skaffe aksjeeierne økonomisk utbytte, skal det fastsettes i vedtektene hvordan overskuddet og formuen skal anvendes ved oppløsning

⁵⁶ Se Rt 2008 side 833 (109)

⁵⁷ Matre, ”Foreldelse av styreansvar”, Lov og rett 2008 nr 7, side 385

av aksjeselskapet.⁵⁸ Styrets ansvar overfor aksjonærene er dermed å forvalte selskapets resurser i samsvar med selskapets formål.

Aksjonærer kan fremme erstatningsansvar for indirekte skader, det vil si mot styremedlemmene for sin forholdsmessige andel av selskapets tap.⁵⁹ Videre vil aksjonærene også ha mulighet til å fremsette erstatningskrav mot selskapets styremedlemmer, dersom det kan påvises et direkte tap for aksjonærene.

2.3.4.1 Aksjeeiers rett til å kreve erstatning på selskapets vegne

Aksjonærens rettigheter ivaretas gjennom generalforsamlingen. Aksjeeier har møterett til selskapets generalforsamling, og har stemmerett til vedtakene som treffes. Som nevnt over er det generalforsamlingen jf asl/asal §17-3 1.ledd som vedtar om selskapet skal fremme et krav om erstatning mot styrets medlemmer. Det problematiske blir dermed i hvilken grad minoritetsaksjonærene har mulighet til å ivareta sine interesser i tilfeller hvor flertallet av aksjonærene går inn for å forkaste et mulig erstatningsansvar.

Hensynet til mindretallsaksjonærene blir i aksjelovgivningen ivaretatt gjennom en balanse mellom aksjonærens rettigheter og hensynet til virksomheten.⁶⁰ Aksjeloven §17-4 verner om minoritetsaksjonærenes rettigheter. Det følger av asl/asal §17-4 1.ledd at aksjonærene kan gjøre erstatningskrav gjeldende på selskapets vegne og i dets navn, til tross for at selskapets generalforsamling har vedtatt ansvarsfrihet eller forkastet forslag om å kreve erstatning mot styret. Dette kan imidlertid bare fremmes av aksjeeiere som eier minst en tidel av aksjekapitalen, ellers dersom selskapet har 100 eller flere aksjeeiere som eier minst en tidel av aksjekapitalen.

Minoritetsaksjonærene kan således fremme erstatningskrav på selskapets vegne.

Et spørsmål som videre kan reises her er hva som synes å være den beste løsningen for aksjeeierne i tilfellet hvor de etter asl/asal §17-4 1.ledd kan reise krav i selskapets navn, og eventuelt reise et selvstendig krav for sitt forholdsmessige tap i medhold av §17-6.

⁵⁸ Arbakke m.fl, *Aksjeselskap og allmennaksjeselskap kommentarutgave*, side 489

⁵⁹ Sæbø "Om erstatningskrav i aksjeselskapsforhold" Nybrott og odling. Festskrift til Nils Nygård s199, side 209

⁶⁰ Ot.prp.nr 23 (1996-1997), side 12

Hensynet til lovens oppbygning ved at det er selskapet som har den primære erstatningsmuligheten, taler for at dersom det foreligger mulighet til å fremme krav i selskapets navn jf §17-4, skal denne løsningen velges.⁶¹

På en annen side vil hensynet til selskapets videre drift med samme styre tale for at den enkelte aksjonær skal fremme et selvstendig krav.⁶² Likevel vil retts tekniske og rettsøkonomiske hensyn tale for et krav på selskapets vegne. Det vil være lite hensiktsmessig at det skal reises flere selvstendige krav fra aksjonærer, som sammen ville hatt mulighet til å fremme krav på vegne av selskapet.

Dersom en aksjonær har mulighet til å fremme krav både etter asl/asal §17-4 og etter asl/asal §17-6, bør aksjeeier velge krav på selskapets vegne etter asl/asal §17-4.

2.3.4.2 Aksjonærens særkrav

For konkurrerende krav er det selskapet som primært kan kreve tap erstattet. Aksjonærers erstatningskrav må dermed fremmes subsidiært jf asl/asal §17-6. Av bestemmelsen følger det at ”aksjeeier, kreditorer eller andre” er ”bundet av selskapets skadeoppgjør og deres krav står tilbake for selskapets krav.”

Mindretallet på generalforsamlingen er således ”bundet av selskapet skadeoppgjør”. Spørsmålet blir når det foreligger et ”skadeoppgjør”.

En naturlig språklig forståelse tilsier at det foreligger en avtale om erstatning, eller en rettskraftig dom. Det må således foreligge en avtale mellom selskapet og skadevolder om frafallelse av erstatningskravet mot delvis erstatning eller tilsvarende motytelse.⁶³ Et forlik vil også være et skadeoppgjør.⁶⁴

Dersom selskapet inngår et forlik med de ansvarlige styremedlemmene, vil aksjonærene og kreditorene være bundet av dette, selv om resultatet av forliket anses å gi et dårlig resultat for aksjonærene og kreditorene. Et forlik fra selskapets side vil kunne inngås

⁶¹ Aarum, ”Indirekte aksjonæransvar”, Nordisk Tidsskrift for selskabsrett 1999 side 64 side 71

⁶² Aarum, ”Indirekte aksjonæransvar”, Nordisk Tidsskrift for selskabsrett 1999 side 64 side 71

⁶³ Andenæs, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, side 697

⁶⁴ Aarum, ”Indirekte aksjonæransvar”, Nordisk Tidsskrift for selskabsrett 1999 side 64, side 72 flg.

med formål å beskytte styremedlemmene fra krav fra aksjonærer og kreditorer.⁶⁵

Dersom forliket gir et uforholdsmessig dårlig resultat, og forliket bærer preg av å være illojalt mot aksjonærer og kreditorer, vil "skadeoppgjøret" bære preg av at det foreligger myndighetsmisbruk. Et slikt spørsmål om et eventuelt myndighetsmissbruk vil kunne prøves i et prejudisielt søksmål som anlegges av aksjeeier eller kreditor.⁶⁶

En aksjonær kan videre kreve erstattet tap som følger av en skade uavhengig av selskapet, og i noen tilfelle uavhengig av de andre aksjonærene. Et slik tap betraktes som et direkte tap, og særkrav kan fremmes. Et slikt krav vil ikke være bundet av selskapets "skadeoppgjør" jf asl/asal §17-6, da selskapet i tilfelle ikke vil være skadelidt.

Et slikt direkte krav kan for eksempel følge av at en aksjeeier er lurt til å investere i selskapet på grunnlag av falske opplysninger. Dersom dette fører til et tap for aksjonæren, vil dette være et direkte krav.

2.3.5 Andres krav på erstatning

Til slutt nevner asl/asal §17-1 1.ledd at også "andre" kan kreve erstatning for tap styremedlemmene har påført dem. En naturlig språklig forståelse av "andre" er her vid, og lovteksten setter ingen begrensning i hvem som kan kreve erstatning.⁶⁷ Mest aktuell som "andre" er likevel kreditorer og andre kontraktsrettslige avtaleparter, men er ikke begrenset til disse.

Når det gjelder kreditorer eller andre kontraktsrettslige avtalepartnere er situasjonen ved erstatning noe annerledes enn for selskapet og aksjonærer. Dette er i hovedsak grunnet i at det er en forutsetning for erstatningsansvar etter aksjelovgivningen at selskapet er insolvent. Dersom selskapet er solvent, er det selskapet som er ansvarlig overfor kreditor. Dersom kreditor er påført et tap når selskapet er solvent, vil et krav dreie seg om oppfyllelse av en kontraktsrettslig avtale, eller erstatningskrav som følge av brudd på eller ugyldig avtale. Slike erstatningskrav reguleres av kontraktsrettslige regler.

⁶⁵ Aarum, "Indirekte aksjonæransvar", Nordisk Tidsskrift for selskabsrett 1999 side 64, side 72 flg.

⁶⁶ Aarbakke m.fl., "Aksjeselskap og allmennaksjeselskap kommentarutgave", side 974

⁶⁷ Ot.prp.nr 55(2005-2006) side 167

I likhet med aksjonærene vil kreditorene ha mulighet til å fremsette særkrav på erstatning i to situasjoner. For det første når selskapet vedtar å frstå fra å fremme erstatningsansvar, eller når kreditor påføres et direkte tap som følge av styremedlemmenes forsettelige eller uaktsomme opptreden.

Selv om aksjonærer og andre er bundet av selskapets skadeoppgjør jf. drøftelsen over, vil de likevel ha muligheten til å kreve særkrav på erstatning. Denne typen særkrav er aktuelt når aksjonærene eller kreditorene er blitt påført et tap, utenom selskapets tap.

Et eksempel på et slikt direkte krav fra kreditor kan være i tilfelle hvor selskapet har fått levert varer på kreditt som ikke blir betalt.⁶⁸

3 Erstatningsmessig skade

3.1 "Skade"

Det følger av aksjeloven at styremedlemmene må ha forvoldt "skade". En naturlig språklig forståelse av skade er at den skadelidte er påført et onde eller en ulempe. Den alminnelige rettslige oppfattelsen av "skade" er at skadelidte er påført et økonomisk tap.⁶⁹ I erstatningsretten deles det økonomiske tapet i tre; personskade, tingsskade og ren formuesskade. I selskapsrettslig forstand er det mest aktuelt med økonomiske tap som følger av en ren formuesskade. Ren formuesskade er skade som ikke er person- eller tingsskade eller følger av en av disse skadene.⁷⁰ Aarum definerer formuesskade som "et økonomisk tap som selskapet, en aksjonær eller en tredjemann har lidt, og som oppstår isolert uten forutgående person eller tingsskade".⁷¹ Styremedlemmene kan også bli ansvarlig for person og tingsskade. Eksempel på dette kan være dersom styremedlemmene ikke har forsikret gjenstand eller person.⁷²

⁶⁸ Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskap*, side 290

⁶⁹ Nygård, *Skade og Ansvar*, side 4.

⁷⁰ Nygård, *Skade og Ansvar*, side 4.

⁷¹ Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, side 117

⁷² Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, side 76

3.2 Kravets størrelse

I selskapsrettslige forhold er det ofte tale om store verdier. Et selskap kan i lengre tid ha blitt drevet for kreditors regning, og erstatningskravet vil ofte være langt høyere enn hva som kan finnes dekning for i en alminnelig personlig økonomi. Det følger derfor av asl/asal §17-2 at kravet vil kunne ”lempes etter lov om skadeserstatning §5-2”.

Lemping skjer på et objektivt grunnlag, der grunnkriteriet er hva som er rimelig.⁷³

Ved vurderingen av kriteriet ”urimelig tyngende” jf skl § 5-2 vil det i første rekke være av betydning hvorledes den ansvarliges samlede økonomiske situasjon ser ut, det vil si hans formuesforhold, inntekt, inntektsmuligheter i framtiden osv.⁷⁴ I en lempingssituasjon vil det også være av betydning om skadevolderen har forsikring. Dersom skadevolderen har forsikring, vil hele erstatningssummen sjelden være ”urimelig tyngende”.

I LA-2007-37537(Agder lagmannsrett) valgte lagmannsretten å sette ned erstatningssummen for styremedlemmene da det var klart at ingen av styremedlemmene hadde styreansvarsforsikring. Videre la lagmannsretten til grunn at ansvaret ikke knyttet seg til forsett eller grov uaktsomhet. I tillegg hadde styret i en del av ansvarsperioden direkte blitt villedet av den daglige ledelsen. Til sist ble det vektlagt at ingen av styremedlemmene hadde økonomisk bæreevne sett i lys av det totale erstatningsbeløpet.

4 Ansvarsgrunnlag

4.1 Innledning

Det følger av ordlyden i aksjeloven § 17-1 1.ledd at et ”styremedlem” er erstatningsansvarlig dersom det i ”den nevnte egenskap forsettelig eller uaktsomt” har voldt vedkommende skade. Skyldkravet ved ansvarsbetingende handlinger eller unnlater for styremedlemmer er dermed *forsett* eller *uaktsomhet*.

⁷³ Nygård, *Skade og Ansvar*, side 387

⁷⁴ Nils Nygård, *Skade og Ansvar*, side 392

4.2 Styrets forsett

Den alminnelige rettslige forståelsen av forsetteligheitsvilkåret er at skaden er voldt bevisst eller at skadevolderen må ha innsett at skaden med overveiende sannsynlighet ville inntre som følge av hans handlinger, og likevel valgte å gjennomføre handlingen.⁷⁵

Eksempel på en forsettelig ansvarsbetingende handling kan være at et styre godkjenner et manipulert årsregnskap, ettersom en avtale med en kreditor ikke ville ha kommet i stand dersom selskapets reelle økonomiske situasjon hadde vært kjent. Dette fremstår som en forsettelig tapsbringende handling overfor en kreditor.

I LB-2006-139384 (Borgarting) la lagmannsretten til grunn at selskapet i realiteten var uten styre i hele funksjonstiden til A og B, og at A og B bare hadde stilt sine navn til disposisjon. Begge hadde således forsettlig unnlatt å oppfylle plikter som objektivt sett gjelder for styremedlemmer.

4.3 Styrets aktsomhet

En naturlig språklig forståelse av å handle "uaktsomt" peker i retning av at man har opptrådt uforsiktig eller tankeløst. Det er på det rene at også uaktsom unnlattelse kan føre til ansvar. Ved culpavurderingen forutsettes det en "klanderverdig handlemåte hos skadevolderen".⁷⁶

I den alminnelige erstatningsretten er uaktsomhetsvurderingen utformet slik at man må ta utgangspunkt i hva vi her rimeligvis bør kunne forvente av en innsiktsfull og normalt forstandig person.⁷⁷

Det følger av asl/asal § 17-1 1.ledd at styremedlemmer er erstatningsansvarlig for handlinger utført "i den nevnte egenskap". Ordlyden taler for at handlingen må ha blitt utført i egenskap som styremedlem. Det vil si at dersom et styremedlem har utført en handling som ikke kan forenes med de handlinger som kreves og forventes av et styremedlem, kommer bestemmelsen ikke til anvendelse.⁷⁸ I forarbeidene til loven ble det uttalt at "forslaget er ment å klargjøre at skadevolderens tilknytning til den

⁷⁵ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 96

⁷⁶ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 117

⁷⁷ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 98

⁷⁸ Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennakseloven kommentarutgave*, side 944

selskapsrettslige egenskap eller funksjon skal være avgjørende ved fastlegging av ansvaret”.⁷⁹ Den ansvarsbetingende handling må ha tilknytning til skadevolders selskapsrettslige egenskap eller funksjon.⁸⁰ Aktsomhetsvurderingen må således gjøres på bakgrunn av hva man med rimelighet kan forvente av et styremedlem ved utførelsen av styrevervet.

Problemstillingen er hva man med rimelighet kan forvente av et styremedlem ved utførelsen av sitt styreverv. Fremstillingen vil videre gjøre rede for momenter som gjør seg gjeldende i vurderingen.

Aktsomhetsvurderingen må foregå ved hjelp av en objektiv vurdering og en subjektiv vurdering. Den objektive del vil gå ut på hvorvidt styremedlemmet har overtrådt en rettsregel eller handlingsnorm. Den objektive vurderingen må gjøres i henholdt til lov, sedvane, alminnelig rettsoppfatning og reelle hensyn. Det er ikke bare aksjelovene som er avgjørende, også lovgivning som regnskapsloven, skatte- og avgiftslover og arbeidsmiljølovgivning vil være av betydning.⁸¹ Ved vurderingen under den objektive delen av uaktsomhetsvurderingen vil innholdet av styremedlemmenes plikter være avgjørende. Den subjektive delen av aktsomhetsnormen går ut på å finne ut hvorvidt styremedlemmets overtredelse er utvist med skyld ved at de viste eller burde vist at de opptrådte klanderverdig.⁸²

Aksjelovene har ingen generell bestemmelse om dens regler er preseptoriske eller deklarasjonelle. Det må dermed foretas en konkret vurdering av om den aktuelle bestemmelsen er fravikelig. Vurdering av om en bestemmelsen i aksjeloven kan fravikes, vil i hovedsak bero på om bestemmelsen er ment å beskytte tredjepersoner eller om andre særlige hensyn strider mot fravikelig. Eksempler på preseptoriske regler i aksjeloven er bestemmelser som asl/asal §§3-4, 3-5, 6-12 og 6-13.⁸³ Disse bestemmelsene har som hovedformål å verne om selskapskapitalen, og er til sikkerhet for selskapets kreditorer.

⁷⁹ Ot.prp.nr 55 (2005-2006) pkt 20.1, side 167

⁸⁰ Lødrup m.fl., ”Norsk lovkommentar” side 2866

⁸¹ Aarum, ”Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskap” side 189

⁸² Perland, ”Styreansvar etter de nye aksjelovene” Tidsskrift for Forretningsjus 1999 side 125, side 126

⁸³ Andenæs, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, side 415

At bestemmelsene i aksjeloven og i vedtektene ikke er overholdt fører ikke direkte til ansvar for styremedlemmene. Samtidig vil det være åpenbart at tilsidesettelse av aksjeloven eller vedtekter er et helt sentralt utgangspunkt for vurderingen av om det foreligger en uaktsom skadegjørende handling.⁸⁴ Styrets pålagte plikter gjennom aksjeloven og selskapets vedtekter vil dermed være avgjørende ved det nærmere innholdet av aktsomhetsvurderingen.⁸⁵

4.3.1 Objektiv vurdering

I medhold av aksjeloven er man som styremedlem pålagt en rekke plikter ved utførelsen av styrevervet. En ansvarssituasjon vil dermed være en følge av at styremedlemmene har opptrådt i strid med en eller flere plikter overfor selskapet, eller andre skadelidende.⁸⁶

Aksjeloven presiserer og konkretiserer styrets plikter på forskjellige områder.

I tillegg til styrets plikter i forhold til aksjelovene vil også ytterligere offentligrettslig lovgivning kunne stille krav til styremedlemmers oppgaver og plikter. Disse vil også være av betydning for aktsomhetsvurderingen.

4.3.1.1 Styrets forvaltningsansvar

Det følger av asl/asal §6-12 1.ledd at ”forvaltningen” av selskapet hører under styret. Ordlyden taler for at virksomhetens styring og administrasjon er underlagt styret. Forvaltningen omfatter både driften av selskapets forretninger og enhver aktivitet for selskapet.⁸⁷ Det ble i en voldgiftsdom av 14. august 2006 lagt til grunn at ”[...] begrepet ”forvaltning” i utgangspunktet omfatter all ledelse av selskapet som ikke i medhold av lov, vedtekter eller annen generalforsamlingsbeslutning tilligger andre selskapsorganer”.⁸⁸ Styret har således en plikt til å ha kontroll med selskapets virksomhet, både driftsmessige og andre aktiviteter for selskapet.⁸⁹

⁸⁴ Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennakseloven kommentarutgave*, side 944

⁸⁵ NOU 1996: 3, side 55

⁸⁶ Reiersen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, side 29

⁸⁷ Andenæs, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, side 378

⁸⁸ Viggo Hagstrøm, *Kommentar til voldgifts dom av 14.august 2006*, Nytt i Privatretten Nr.3/2006 side 13

⁸⁹ Andenæs, *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*, side, 378, i tillegg til å ha en plikt til å forvalte selskapet, har styret også en rett til slik forvaltning i form av myndighet og kompetanse.

Det er i forarbeidene lagt til grunn at "[s]tyrets overordnede ansvar for forvaltningen av selskapet innebærer at det innenfor rammen av lov, selskapets vedtektsbestemte formål og vedtektene ellers etter behov fastsettes nærmere retningslinjer for selskapets virksomhet".⁹⁰

Det følger videre av bestemmelsen at styret skal sørge for en "forsvarlig organisering av virksomheten" jf asl/asal §6 -12 1.ledd.

Problemstillingen blir hva som regnes som "forsvarlig organisering" av virksomheten. En naturlig språklig forståelse av ordlyden er at styret sørger for at selskapet drives i samsvar med de lovpålagte reglene om selskapets styring og administrasjon, og i samsvar med selskapets formålsbestemmelse i vedtektene.

Forarbeidene forutsetter "[s]tyret har det overordnede ansvaret for at selskapet organiseres på en formålstjenelig måte, at det har tilstrekkelig og kvalifisert personale, klare ansvarslinjer mv.". ⁹¹

Kravene til hva som regnes som "forsvarlig organisering" må tilpasses arten og omfanget av virksomheten.⁹² Det må dermed stilles strengere krav til forvaltningen jo større omsetning selskapet har. Antall ansatte vil også ha betydning for krav til forvaltning. Allmennaksjeselskap har normalt større omfang ved at kravet til egenkapital er større jf asl/asal §3-1, og kravene til organisering vil således være strengere. Man må dermed kunne stille strengere krav til organiseringen i et allmennaksjeselskap. Videre vil hvilke type virksomhet selskapet driver med kunne stille krav til organiseringen. For eksempel en virksomhet som oppbevarer personopplysninger underlagt regulering etter personvernloven, vil det stilles strenge krav til organisering av tiltak for at slik informasjon ikke skal komme på avveie.⁹³ Også selskap som driver en type virksomhet som utgjør en miljøtrussel, vil det kunne stilles strengere krav til organisering for å hindre miljøkatastrofer.

⁹⁰ NOU 1996: 3, side 137

⁹¹ NOU 1996: 3, side 136

⁹² NOU 1996: 3, side 136

⁹³ Lov om behandling av personopplysninger 14.april 2000 nr. 31

Videre inngår det som forsvarlig organisering at selskapet drives av en kvalifisert daglig leder, og at selskapet har tilstrekkelig ansatte i virksomheten.⁹⁴ Styret har det overordnede ansvaret for å sørge for at virksomheten drives etter de regler som følger av forskriftene til Helse, miljø og sikkerhet (HMS).⁹⁵ Styret må således påse at for eksempel de ansattes interesser ivaretas ved at selskapet drives i samsvar med arbeidsmiljøloven.⁹⁶ At selskapet drives i samsvar med bestemmelser av HMS forskriften må sies å være i tråd med hva som kreves som ”forsvarlig organisering” av selskapet.

I forbindelse med hva som regnes som forsvarlig organisering av selskapet, dukker spørsmålet om Corporate Governance opp. OECDs forkorede definisjon av Corporate Governance ”[i]s the system by which companies are directed and controlled in the interest of shareholders and other stakeholders, to sustain and enhance value”.⁹⁷

Selve begrepet Corporate Governance er ikke direkte oversatt til norsk, men blir betraktet som å være prinsipper om god selskaps ledelse og eiersyring. Corporate Governance er prinsipper om hvordan selskapet bør drives, og forholdet mellom aksjonærer og selskapet styre og daglig leder.⁹⁸ Oslo Børs har definert Corporate Governance som følger; ”[e]ierstyring og selskapsledelse dreier seg i stor grad om mekanismene i triangelet mellom eierne, styret og ledelsen i et selskap. I en noe videre forstand omhandler Corporate Governace også forholdet til andre enn eiere så som ansatte, kreditorer, lokalsamfunn og andre som selskapene har sitt forhold til”.⁹⁹ Optimal eierstyring og selskapsledelse vil styrke tillitten til selskapet. Videre vil den ta hensyn til det beste for aksjeeiere, ansatte og andre interessenter.¹⁰⁰

Prinsippene om Corporate Governance kommer til uttrykk i en Norsk Anbefaling (NUES), utgitt av norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse. Formålet med anbefalingen er at selskaper som er noterte på regulerte marked i Norge skal ha

⁹⁴ NOU 1996: 3, side 55

⁹⁵ Forskrift 12.juni 1996 nr 1127 om systematisk helse- miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)

⁹⁶ Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. 17. juni 2005 nr. 62

⁹⁷ OECD, Organization and Economic Cooperation and Development

⁹⁸ Aarbakke m.fl., *Aksjeselskap og allmennaksjeselskap kommentarutgave*, side 9

⁹⁹ Oslo Børs, <http://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Notering/Eierstyring-og-selskapsledelse>

¹⁰⁰ NUES, side 6

eierstyring og selskapsledelse som klargjør rolledeling mellom aksjeeiere, styre og daglig leder ut over det som følger av norsk lov.¹⁰¹

Et viktig tema i diskusjonen om hva god Corporate Governance er har vært hvorvidt selskaper skal ivareta aksjonærens interesser (shareholders interests) eller om selskapet skal ivareta andre interesser (stakeholders interests), og eventuelt i hvilken grad slike andre interesser skal ivaretas.¹⁰² Et eksempel på et en slik interessekonflikt kan nevnes i forhold til selskapets miljøpolitikk. Skal styret sørge for at selskapet blir påkostet miljøtiltak som vil være til stor fordel for miljøet og lokalmiljøet, men som vil påvirke aksjonærens utbytte? I slike tilfeller må det foretas en avveining av aksjonærens interesser (shareholders) og miljøinteresser (stakeholders).

NUES er en anbefaling om hva som er god eierstyring og selskapsledelse, og er således ikke en rettsregel som kan føre til direkte erstatningsansvar for ledelsen ved brudd på selve anbefalingen. På en annen side kan NUES være med å påvirke til å stille strengere krav til aktsomhetsvurderingen, i form av hvilke krav som stilles til forsvarlig forvaltning og organisering. Selv om anbefalingen ikke er en rettsregel vil den for et børsnotert selskap vil likevel være avtalerettslig bindende i forhold til børsen. Når et selskap børsnoteres inngås en avtale hvor det å overholde anbefalingen er en del av avtalen. Børsen overprøver imidlertid ikke at selskapene følger anbefalingen, men krever at selskapene bekrefter i årsrapporten at anbefalingen etterleves. Dersom selskapet ikke drives i samsvar med anbefalingene må dette begrunnes særskilt.¹⁰³

Et av hovedformålene med utarbeidelsen av den norske anbefalingen er å klargjøre forholdet mellom aksjeeier, styret og den daglige ledelse ut over det som følger av lovgivningen.¹⁰⁴ Når ansvarsfordelingen mellom disse organene er klare, kan dette skape en lavere terskel for å konstantere ansvar.¹⁰⁵

¹⁰¹ NUES, side 6

¹⁰² Knudtzon, "Corporate Governance i et rettslig perspektiv", PWC, side 88

¹⁰³ Oslo Børs, <http://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Regelverk/Boerssirkulaerer/15-2007-Norsk-anbefaling-for-eierstyring-og-selskapsledelse>

¹⁰⁴ NUES, side 6

¹⁰⁵ Reiersen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, side 38

At virksomheten forvaltes og organiseres i strid med NUES kan ikke direkte føre til ansvar, men kan tale for at selskapet ikke drives i tråd med hva som forventes i forhold til en ”forsvarlig organisering”.

Videre skal styret i nødvendig utstrekning ”fastsette planer og budsjetter” for selskapets virksomhet jf asl/asal §12 -6 2.ledd. For private aksjeselskaper må spørsmålet om krav til planer og budsjetter er overholdt vurderes i den konkrete situasjonen ut fra selskapets art og omfang. For allmennaksjeselskap vil terskelen være høyere for hva som er forsvarlig. I forarbeidene blir det uttalt at ”[s]tyret i et allmennaksjeselskap vil derimot alltid ha plikt til å utarbeide virksomhetsplaner og budsjetter. I allmennaksjeselskaper kan det vanskelig tenkes tilfeller hvor det vil være forsvarlig å unnlate å gjøre bruk av slike styringsredskaper”.¹⁰⁶

Det følger av anbefalingen at styret bør fastsette en årlig plan for sitt arbeid med særlig vekt på mål, strategi og gjennomføring. Videre legges det til grunn at styret bør ”[...]fastsette instruks for styret og for den daglige ledelsen med særlig vekt på klar intern ansvars- og oppgavefordeling”.¹⁰⁷

Det må rimeligvis kunne forventes at styremedlemmene organiserer virksomheten forsvarlig, og i vurderingen av hvilke krav som stilles vil selskapets art og omfang være av betydning.

4.3.1.2 Plikter i forhold til selskapets økonomi

Som en del av forvaltningsansvaret plikter styret å holde seg orientert om ”selskapets økonomiske stilling” jf asl/asal §12-6 3.ledd. Formålet med denne plikten er hensynet til aksjeeiernes interesse i at selskapskapitalen skal opprettholdes jf. forutsetningsvis asl/asal §2-2 2.ledd, og hensynet til å ivareta kreditors mulighet til dekning i selskapets eiendeler.¹⁰⁸

Det følger av asl/asal §6-15 at daglig leder skal ”minst hver fjerde måned” underrette styret om selskapets økonomiske stilling. Dette taler for at det er tilstrekkelig med

¹⁰⁶ NOU 1996: 3, side 55

¹⁰⁷ NUES, side 32

¹⁰⁸ Se punkt 1.3

informasjon fra selskapets daglige leder til å overholde kravet til å være orientert om selskapets økonomiske stilling. Det følger imidlertid av forarbeidene at styret har en aktivitetsplikt i forhold til selskapets økonomiske stilling, og kan ikke avvente informasjon fra administrasjonen. I hvilken grad styret plikter å orientere seg, vil videre avhenge av omstendigheter rundt selskapet. Det kan dermed stilles andre krav til styret i situasjoner hvor selskapet er i en vanskelig situasjon enn hvor situasjonen er mer normalisert.¹⁰⁹

I Rt 1975 side 198 hadde et selskap kjøpt varer på kreditt til tross for at selskapet hadde dårlig økonomi, og ble straks etter kjøpet slått konkurs. Styremedlemmene på sin side hevdet at de ikke hadde kunnskap om selskapets dårlige økonomi, og av den grunn ikke kunne være erstatningsansvarlig. Spørsmålet var hvorvidt styremedlemmene var klar over selskapets dårlige økonomi, og i hvilken grad de kunne bebreides for ikke å ha vært klar over insolvensen. Høyesterett kom her til at styremedlemmene kunne bebreides for at de ikke kjente til selskapets dårlige økonomi, til tross for at årsregnskapet for året før ikke forelå. Selskapet hadde i lengre tid gått dårlig og Høyesterett la til grunn at "[i] et selskap med så store økonomiske problemer måtte ledelsen ha en særlig oppfordring til å følge nøye med i utviklingen". Dommen illustrerer at det er et strengt krav til å holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling. Det må således rimelig kunne forventes mer av et styremedlem hvor selskapet er i en vanskelig situasjon.

En presisering av kravet til selskapets økonomiske stilling følger av asl/asal §3-4 som hjemler at selskapet til enhver tid skal ha en "egenkapital som er forsvarlig". Selskapets egenkapital anses ikke forsvarlig dersom den er "mindre enn halvparten av aksjekapitalen". Videre i asl/asal §3-5 fastsettes en handleplikt for styremedlemmene, ved oppdagelse av slik uforsvarlig lav egenkapital.

I LA-2007-37537(Agder), krevde boet erstatning for tap som følge av styrets manglende forvaltning jf asl/asal §6-12. Styret hadde drevet selskapet videre til tross for uforsvarlig lav egenkapital. Styret på sin side hadde vurdert selskapets økonomi som forsvarlig. Lagmannsretten kom her til at selskapets økonomi ikke tilsa videre drift, og

¹⁰⁹ NOU 1996: 3, side 137

at det var uaktsomt av styremedlemmene å vedta fortsatt drift av catering selskapet. Den fortsatte driften av selskapet hadde påført selskapets kreditorer store tap, og styremedlemmene ble holdt erstatningsansvarlig. Dommen illustrerer en streng handleplikt dersom selskapets økonomi ikke tilsier videre drift.

Samtidig må reglene om selskapets økonomiske stilling ikke håndheves for strengt. Dette vil kunne hindre selskapets normale drift. Alle har et ønske om at virksomheten skal kunne drives videre, og vil betrakte eventuelle avtaler som en mulighet og et håp om å bedre den dårlige økonomien. Det er dermed fastsatt i forarbeidene at ” [d]e usikkerhetsmomentene som gjør seg gjeldende ved vurderingen av om kapitalen er forsvarlig, tilsier at ledelsen får et visst spillerom og at ansvar bare fastsettes i noe grovere tilfeller”.¹¹⁰

I Rt 1991 side 119 ble erstatningskrav fremmet mot styremedlemmene for tap påført et rederi som følge av at styret ikke hadde overholdt kravet til forsvarlig økonomisk grunnlag. Høyesterett kom imidlertid til at krav ikke kunne føre frem, selv om styremedlemmene hadde handlet i høy grad av optimisme. ”[...] jeg kan ikke se at Høyesterett har grunnlag for å betegne som urealistisk håp om at man ved befraktningen av M/S ”ARAO” skulle lykkes i å snu utviklingen, eller i alle fall ikke lide større tap enn Normount kunne bære. Noe uforsvarlig spekulasjon på kreditorens bekostning kan jeg ikke se foreligger.” Det må dermed ikke stilles for strenge krav, slik at et selskap med dårlig økonomi ikke har mulighet til å komme seg vekk fra den økonomiske dårlige situasjonen.

I vurderingen av pliktene angående selskapets økonomiske stilling må det også tas hensyn til at normal drift av selskapet vil innebære en rekke økonomiske risiki.¹¹¹ At en feilberegning førte til at fortjenesten på avtalen ikke slo til som planlagt, kan ikke sies å være tap forårsaket av en uaktsom handling. Tap som er et klart resultat av feilvurderinger og hører til de risiki som virksomhetsutøvelsen innebærer ligger dermed utenfor hva selskapet, aksjeeier og andre, kan kreve erstattet.¹¹²

¹¹⁰ Ot.prp.nr 23 (1996-1997), side 51

¹¹¹ Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven kommentarutgave*, side 946

¹¹² Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven kommentarutgave*, side 946

På en annen side kan styret ikke anses fri for ansvar dersom tap er resultat av en ikke tilfredsstillende jobb når det gjelder innhenting av informasjon og forberedelser i forkant av en risikofylt avtale. I slike tilfeller må det stilles spørsmål ved om tapet er et resultat av styrets manglete undersøkelser i forkant, slik at dette er noe som kan klandres styremedlemmene.¹¹³ Momenter i vurderingen om styret har handlet culpøst vil bero på risikoens størrelse og verdier involvert. Videre kan styremedlemmene også stilles til ansvar for å ha tatt en uforsvarlig avgjørelse som innebærer stor risiko for tap.¹¹⁴

Et strengt krav til å holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling må således rimelig kunne forventes av et styremedlem.

Asl/asal §6-12 3.ledd fastsetter i tillegg at styret plikter å ”påse at dets virksomhet, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll”.

Dette innebærer at styret har et ansvar for at det er regler og retningslinjer for kapitalforvaltningen, og at dette overordnede ansvaret for at kontrolltiltakene faktisk etterleves.¹¹⁵

Det følger av regnskapsloven §1-2 at aksjeselskap og allmennaksjeselskap er regnskapspliktige.¹¹⁶ At regnskapet er gjenstand for betryggende kontroll vil kunne avdekke misligheter og feil i regnskapet. Det må dermed kunne forventes av styret at selskapet foretar intern revisjon av regnskapet.

Når det gjelder hvilke plikter som følger av styrevervet, stiller selskapene med mor- eller datterselskap i utlandet i en særstilling. Disse landene vil kunne være tvunget til å overholde regler for intern kontroll som følger av regelverk i andre land. Dersom et selskap har et morselskap i for eksempel i USA vil selskapet måtte organiseres etter Amerikanske selskapsregler. Sarbanes-Oxley section 404 stiller krav til ledelsens intern kontroll i selskapene.¹¹⁷ Det faller imidlertid utenfor oppgavens tema og gå nærmere inn

¹¹³ Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven kommentarutgave*, side 948

¹¹⁴ Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskap*, side 331

¹¹⁵ Aarbakke m.fl., *Aksjeloven og allmennaksjeloven kommentarutgave*, side 498

¹¹⁶ Lov om regnskap 17 juli 1998 nr. 56

¹¹⁷ Sarbanes- Oxley section 404, <http://news.findlaw.com/hdocs/docs/gwbush/sarbanesoxley072302.pdf>

på betydningen av slike bestemmelser fra andre lands rettssystemer. For selskaper med bånd i utlandet vil slike bestemmelser være av betydning for den objektive vurderingen av aktsomhetsvurderingen.

Styrets aktsomhet må vurderes ut fra om pliktene i asl/asal §12-6 er etterlevd. Hvor strengt krav det skal stilles til styremedlemmene når det gjelder selskapets økonomi, avhenger av selskapets art og omfang. I tillegg vil selskapets økonomiske stilling være av betydning.

4.3.1.3 Tilsynsplikt

Ytterligere plikter ved styrevervet følger av asl/asal §6-13 1.ledd. Denne bestemmelsen hjemler styrets plikt til å føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig.

”Daglig leder plikter å gi styret underretning om selskapets virksomhet, stilling og resultatutvikling, men uavhengig av dette har styret som nevnt en selvstendig plikt til å holde seg orientert om disse forhold.”¹¹⁸ Formålet med bestemmelsen er at styret har det overordnede ansvaret for å avdekke misligheter eller andre klanderverdige forhold. Styremedlemmene kan dermed ikke uten videre påberope seg uvitenhet dersom det skulle foreligge slike klanderverdige forhold ved selskapets ledelse eller virksomheten for øvrig. I tilfelle må det undersøkes om styremedlemmene har gjort tilstrekkelig undersøkelse i forhold til å overholde sine tilsynsplikter.

I LB-2006-139384(Borgarting) var forholdet at konkursboet fremmet erstatningskrav mot styret med begrunnelse i at de ikke hadde ført tilstrekkelig tilsyn med selskapets ledelse jf asl §17-1 jf §6-13. Daglig leder hadde her foretatt eiendomskjøp for kreditors regning. Lagmannsretten la til grunn at styremedlemmene ikke hadde overholdt sin tilsynsplikt ved den daglige ledelsen. Styremedlemmene ble imidlertid frikjent da det ble fastslått at det ikke forelå årsakssammenheng mellom de ansvarsbetingende handlingene og skaden som ble påført kreditorene.

¹¹⁸ NOU 1996: 3, side 55-56

Det må således rimelig kunne forventes av et styremedlem at det fører tilsyn med selskapets ledelse og virksomheten for øvrig.

4.3.1.4 Forholdet mellom styrets ansvar og revisors ansvar

Forholdet til revisor er først og fremst av betydning i forhold til styrets plikt om tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig jf asl/asal §6-13. Etter aksjeloven fra 1976 ble revisors erstatningsansvar regulert etter aksjelovgivningen. Ved lovendringen i 1997 ble revisors erstatningsansvar hjemlet i revisorloven §8-1.¹¹⁹ Det følger av bestemmelsen at revisor er erstatningspliktig for skade den ”forsettelig eller uaktsomt har voldt under utførelsen av sitt oppdrag.”

Revisors hovedoppgaver er for det første å foreta en finansiell revisjon. Den finansielle revisjonen er regulert etter revisorloven §5-1 som dreier seg om å kontrollere at årsregnskapet er ”utarbeidet og fastsatt i samsvar med lov og forskrifter”. Revisor skal også foreta en forvaltningsrevisjon, denne dreier seg om å granske selskapets forvaltning av kapitalen.¹²⁰

Problemstillingen blir om det er styret eller revisors ansvar å avdekke klanderverdige forhold og misligheter ved selskapets ledelse og virksomheten for øvrig.

Revisor har profesjonsansvar ved utførelsen av revisjonen.¹²¹ Dette taler for å stille strengere krav til revisors aktsomhet, og derav strengere krav til hva han skal avdekke av mislighold. På en annen side kan det hevdes at styret har hyppigere kontakt med den daglige ledelsen, og er dermed nærmere til å avdekke mislighold ved selskapets forvaltning.

I Rt 2003 side 696 Ivaran Shipping var det uenighet om oppgavefordelingen mellom styret og revisor. I saken hadde administrerende direktør påført selskapet tap som følge av valutahandel. Selskapet krevde tapet erstattet av selskapets revisor. Revisor på sin side avviste kravet som følge av at dette var forhold som tillå styret å avdekke. Høyesterett kom her til at ”når vi er utenfor de oppgavene som knytter seg til årsoppgjør

¹¹⁹ Lov om revisjon og revisorer 15. Januar 1999 nr. 1

¹²⁰ K. Birkeland, ”Erstatningsansvar for revisorer”, Tidskrift for erstatningsrett 2007 nr 01-02, side 82

¹²¹ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 119

og regnskap, må utgangspunktet etter min mening være at primæransvaret for å føre kontroll med A's disposisjoner lå hos styret".¹²²

I vurderingen av ansvaret må det dermed legges vekt på om det dreier seg om finansiell revisjon eller forvaltningsrevisjon. Ved forvaltningsrevisjon må det sies at styret har det primære ansvaret. Styret kan således ikke overlate ansvaret for å oppdage mislighold og feil ved selskapets daglige ledelse og virksomheten for øvrig til revisor.

4.3.2 Subjetiv vurdering

Den subjektive siden ved culpavurderingen vil forhold som gjelder skadevolders person være av betydning. Slike særskilte forhold på skadevolderens side kan føre til at krav til ansvar kan stilles høyre eller i noen tilfeller lavere. I den subjektive vurderingen blir spørsmålet om skadevolderen "forstod eller burde ha forstått at handlingen kunne volde skade".¹²³

4.3.2.1 Subjektive unnskyldningsgrunner

Utgangspunktet for aktsomhetsvurderingen er at den enkelte skadevolder må bedømmes ut fra sin kunnskap om den faktiske situasjon på det aktuelle tidspunktet som er avgjørende. Subjektive forhold kan dermed være av betydning for aktsomhetsvurderingen av det enkelte styremedlem. Hva den enkelte har kjennskap til på det aktuelle tidspunktet er avgjørende, samtidig må aktsomhetsvurderingen suppleres med at vedkommende styremedlem burde skaffet seg slik kunnskap.¹²⁴

At det stilles krav til hva styremedlemmet burde skaffet seg kunnskap om, tilsier at uvitenhet rundt de lovpålagte plikter og regler for utøvelse av styrevervet ikke er tilstrekkelig som unnskyldningsgrunn.

Et styreverv forutsetter visse kvalifikasjoner for å utføre vervet. At et styremedlem ikke har kvalifikasjoner som trengs og av den grunn ikke overholder regler og plikter som følger av aksjelovgivning og lovgivning ellers kan ikke regnes som en subjektiv unnskyldningsgrunn. Dersom styremedlemmet ikke har kjennskap til regler og plikter i forbindelse med styrevervet, er dette noe det burde ha skaffet seg kunnskap om. At et

¹²² Se Rt 2003 side 696 (60)

¹²³ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 117

¹²⁴ Andenæs, *Aksjeselskaper & allmennaksjeselskaper*, side 657

styremedlem ikke innehar tilstrekkelige kvalifikasjoner medfører således ikke at ansvaret bortfaller. Dersom man som styremedlem opplever å ikke være kvalifisert til vervet, vil den beste løsningen være å trekke seg fra vervet. Dersom styremedlemmet likevel velger å utføre styrevervet, må styremedlemmet selv bære risikoen for sine manglende kvalifikasjoner.¹²⁵

Videre vil hvilke rolle styremedlemmet ellers har i selskapet være av betydning for den subjektive vurderingen av aktsomhetsnormen. I Rt 1975 side 198 var det tale om et familieselskap hvor eneste aksjonærer var tre brødre. Høyesterett la til grunn i avgjørelsen at det måtte tillegges vekt at styremedlemmene også deltok i den daglige driften av selskapet. "Deres stilling kan derfor ikke uten videre sammenliknes med den stilling vanlige styremedlemmer har i selskaper med mange aksjonærer. Det er ikke vanlig at selskapets' ordinære styremedlemmer deltar i selskapets daglige drift og får den innsikt dette fører med seg".¹²⁶ Styremedlemmene ble dømt til å betale erstatning for tap påført selskapets kreditorer. Dommen illustrerer således at det må stilles strenge krav til styremedlemmer som har spesiell innsikt i selskapets daglige drift. Et slikt styremedlem vil vanskelig kunne påberope seg uvitenhet som unnskyldningsgrunn.

Subjektive unnskyldningsgrunner som sykdom er normalt ikke av betydning ved bedømmelsen om uaktsomhet foreligger. Den som forstår at han er ute av stand til å oppfylle sin rolle som styremedlem, bør dermed tre ut av sitt verv, og få andre til å overta. I RG 1994 side 145 (Eidsivating) ble et styremedlem likevel ble frifunnet for ansvar fordi han var så svekket av sykdom at han ikke kunne holdes ansvarlig som styremedlem. Retten la til grunn at han var så psykisk nedbrutt at han ikke var i stand til å utføre sine oppgaver som styremedlem, han var også ute av stand til å ta initiativ til å tre ut av sitt verv. Lagmannsretten la imidlertid til grunn at det skal mye til for at et en slik subjektiv unnskyldningsgrunn skal tas til følge, men kom likevel til at han ikke kunne ilegges ansvar.

Subjektive vurderinger er av betydning for aktsomhetsvurderingen. I noen tilfeller som unnskyldningsgrunn, mens i andre tilfeller kan subjektive forhold skjerpe normen.

¹²⁵ Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, side 224

¹²⁶ Se Rt 1975 side 198, side 212

4.3.2.2 Handlingsalternativ

Det er avviket fra den forsvarlige handlemåten som betinger ansvar. Spørsmålet blir derfor om skadevolderen kunne ha handlet annerledes.¹²⁷

Lødrup legger til grunn at ”handlingsalternativet må vurderes mot de skrevne adferdsnormer, skadeevnen og den mulige skades omfang.” I enkelte tilfeller kan det imidlertid ikke påvises noe mulig handlingsalternativ. I slike tilfeller kan skadevolder ikke pålegges ansvar. Et styremedlem kan derfor ikke være ansvarlig for en skade det ikke kunne ha avverget, ved at det ikke forelå noe handlingsalternativ.¹²⁸

Videre dersom et styremedlem har handlet i samsvar med hva som er sedvane på et område kan tale for at vedkommende ikke har handlet ansvarsbetingende.¹²⁹ Hva som er forsvarlig adferd innenfor en bransje eller profesjon vil ikke være erstatningsbetingende.¹³⁰

5 Krav til årsakssammenheng

5.1 Generelt

Et grunnleggende vilkår for erstatning er at det foreligger årsakssammenheng mellom den skadevoldende handling og det tap som er påført den skadelidende part.

Ansvarsbetingende handlinger er dermed ikke tilstrekkelig for at styremedlemmene skal være erstatningsansvarlig. Det følger av asl/asal §17-1 1.ledd at styremedlem er ansvarlig for skade ”voldt” selskapet, aksjeeier eller andre. En naturlig språklig forståelse er at det må foreligge årsakssammenheng mellom skaden og den ansvarsbetingende handling.

Faktisk årsakssammenheng krever at det er kontinuerlig påvirkningssammenheng ledd for ledd fra den påståtte ansvarlige årsaksfaktoren og fram til skaden, dvs. sammenheng

¹²⁷ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 99

¹²⁸ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 140

¹²⁹ Lødrup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 115

¹³⁰ Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, side 191

i den faktiske handlingsgangen.¹³¹ Det må være den ansvarsbetingende handlingen som fører til at skaden oppstår. En forsvarlig handling ville haforhindret skaden.

I LB-2006-139384(Borgarting) hadde konkursboet fremmet krav om erstatning fra to styremedlemmer. Konkursboet hevdet at styremedlemmene var erstatningsansvarlig for et tap kreditorfellesskapet var påført som følge av at selskapet hadde foretatt transaksjoner som var merket ”eiendomskjøp i Brasil”. Lagmannsretten kom til at styremedlemmene ikke hadde gjort tilstrekkelig i forhold til sitt ansvar for forsvarlig drift av selskapet jf asl §6-12 og deres kontrollplikt jf §6-13. Lagmannsretten kom imidlertid til at det ikke var tilstrekkelig årsakssammenheng mellom styremedlemmenes manglende forvaltnings- og tilsynsansvar. Eiendomskjøpet var foretatt av personer med fullmakt til selskapets kontoer. At styremedlemmene hadde overholdt sin plikt etter asl §6-12 jf §6-13, ville likevel ikke forhindret at personer tilknyttet selskapets ledelse, hadde misbrukt sin fullmakt på denne måten. Lagmannsretten la til grunn at de feilaktige utbetalingene ville ha skjedd uavhengig om styret hadde overholdt sine plikter. Den ansvarsbetingende handling var dermed ikke årsak til tapet. Styremedlemmene ble således frikjent på grunn av manglende årsakssammenheng.

I Rt 1993 side 20 hevdet styremedlemmet at det ikke forelå noe årsakssammenheng mellom det tap kreditorene var påført og de uaktsomme handlingene. Styremedlemmet hevdet at da det uansett ikke ville ha vært full dekning for kreditorenes krav ettersom det forelå et skattekrav med bedre prioritet. Høyesterett uttalte at slik forholdene lå an var det opp til vedkommende styremedlem å godtgjøre dette. Videre påpekte høyesterett at med forsvarlig regnskapsførsel og selvangivelse ville det neppe vært grunnlag for noe skattekrav i denne størrelsesorden. Styremedlemmet ble således dømt til å betale erstatning for kreditorenes tap.

På området for styremedlemmenes erstatningsansvar oppstår det en del spesielle årsaksproblemer. De vanskeligste årsaksspørsmålene ved styremedlemmenes interne ansvar oppstår i tilknytning til ansvar for unnlattelse heller enn ved spørsmålet om det

¹³¹ Nygård, *Skade og Ansvar*, side 317

foreligger årsakssammenheng mellom en ansvarsbetingende beslutning og den oppståtte skade.¹³²

5.2 Passive styremedlemmer

Som nevnt over er styreansvaret individuelt,¹³³ og styret blir ikke kollektivt ansvarlig for sine feil. Kravet til årsakssammenheng må dermed vurderes for hvert enkelt styremedlem. Spørsmålet blir om det foreligger årsakssammenheng hvor styremedlemmene har holdt seg passiv til en beslutning, eller vært fraværende i beslutningen.

Etter asl/asal §6-19 er styret et kollegialt organ som fatter sine beslutninger. Det vil si at det er et samlet styre som treffer beslutninger. Dette taler for at det ikke foreligger årsakssammenheng for et styremedlem som forholder seg passiv eller er fraværende i en beslutning som fører til tap. Et styremedlem plikter imidlertid å møte på styremøtene og være aktiv i styrevervet. Det har dermed formodningen mot seg at et styremedlem som ikke overholder sine plikter skal være fri for ansvar, ved at det ikke foreligger tilstrekkelig årsakssammenheng.

På en annen side blir situasjonen anderledes i situasjoner hvor styremedlemmet til tross for at det hadde vært aktivt, ikke ville hatt mulighet til å påvirke resultatet av flertallet beslutning. Ved at det for eksempel uansett ville blitt nedstemt. Dette taler for at det ikke kan ilegges ansvar for passive styremedlemmer.

Styret i aksjeselskap og allmennaksjeselskap er ofte ikke tilfeldig valgt, og er ofte sammensatt etter styremedlemmers utdannelse og erfaringsbakgrunn.¹³⁴ At styremedlemmet sitter inne med spesiell kompetanse vil derfor kunne være av betydning. Dersom det fraværende styremedlemmet har en spesiell kompetanse eller særlige kunnskaper på området, vil hans unnlattelse av å ta stilling til spørsmålet være et vesentlig element i en slik vurdering.¹³⁵

¹³² Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, side 234

¹³³ Se avsnitt 2.2

¹³⁴ Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, side 236

¹³⁵ Aarum, *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*, side 236

Det må således foretas en vurdering om styremedlemmets aktive handlinger ville kunne påvirket resultatet av beslutningen. Styremedlemmets spesielle kvalifikasjoner vil være av sentral betydning.

6 Begrensning av virkningen av det personlige ansvaret.

6.1 Innledning

Utviklingen de siste ti årene bekrefter at styreansvar ikke lengre er teori, det er noe som blir mer og mer aktuelt.¹³⁶ For aktive styremedlemmer vil det være av stor betydning i hvilken grad virkningen av dette personlige ansvaret kan begrenses.

Den viktigste måten å begrense dette ansvaret vil være å ta styrevervet på alvor, og å unngå å gjøre feil. Likevel kan også svært erfarne styremedlemmer gjøre feil og tabber, og styreansvarsforsikringer er dermed utviklet for å minske risikoen for personlig ansvar.

6.2 Styreansvarsforsikring

6.2.1 Hvorfor styreansvarsforsikring?

Styreansvarsforsikring er et mulig virkemiddel for å begrense virkningen av et styreansvar. Forsikringen blir først aktuelt når vilkårene for erstatningsansvar allerede foreligger.

En styreansvarsforsikring er en formuesforsikring som dekker styremedlemmene for personlig ansvar i egenskap av sin styrefunksjon.¹³⁷ Denne typen forsikring kan tegnes på flere måte, den kan blant annet tegnes av selskapet til dekning av selskapets styremedlemmer. Den kan også tegnes av styremedlemmene selv, og vil da være en ”individuell styreansvarsforsikring” som dekker den enkeltes styreansvar i ulike

¹³⁶ Se ”Flere styrer forsikrer seg mot egne tabber”, Ukeavisen Ledelse og Næringsliv, 22.02.2005, http://www.ukeavisenledelse.no/ledelse/flere_styrer_forsikrer_seg_mot_egne_tabber

¹³⁷ Reiersen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, side 19

selskaper.¹³⁸ Denne type forsikring vil i hovedsak være aktuell for personer med styreverv i flere forskjellige selskap.

En styreansvarsforsikring er i første rekke ønskelig for styremedlemmene, og fremstår som en sikkerhet for dem. Likevel vil en slik forsikring heller ikke fremstå som en ulempe for selskapet. De må riktignok stå for forsikringspremien, men vil ha en fordel idet forsikringen vil dekke et eventuelt tap for selskapet forårsaket av styremedlemmene. Når det gjelder spørsmålet til lemping er det avgjørende om det foreligger forsikring. Et krav mot et styremedlem som har forsikring vil sjeldent fremstå som ”urimelig tyngende” jf skl § 5-2.¹³⁹ Ettersom kravet ikke vil bli lempet, vil selskapet kunne ha ytterligere nytte av denne type forsikring.

Uten denne styreansvarsforsikring ville mulige kandidater for et styreverv vegret seg mot å takke ja til vervet idet det personlige ansvaret fremstår som en stor risiko. At selskapet forsikrer styremedlemmene mot dette personlige ansvaret, må dermed anses som en godtgjørelse utenom styrehonoraret. Enkelte styremedlemmer stiller i dag dette som et krav for å takke ja til styrevervet.

6.2.2 Partene i en styreansvarsforsikring.

En styreansvarsforsikring reguleres av forsikringsavtaleloven¹⁴⁰ i tillegg til individuelle vilkår, standardvilkår og forsikringsselskapets generelle vilkår.

Styreansvarsforsikring hører under forsikringsavtalelovens Del A, da det er tale om forsikring mot ”erstatningsansvar eller kostnader” jf forsikringsavtaleloven §1-1.

Den vanligste formen for styreansvarsforsikring er at selskapet tegner forsikringen på vegne av sine styremedlemmer. Det er dermed aksjeselskapet som er ”forsikringstaker”, mens styremedlemmene er ”sikret” i forsikringsavtalen jf fal §2-1.

At selskapet er ”forsikringstaker” kan skape problemer i forhold til hvem som kan inngå forsikringsavtale.

¹³⁸ Reiersen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, side 19

¹³⁹ Lørdup, *Lærebok i erstatningsrett*, side 326

¹⁴⁰ Lov om forsikringsavtaler 16.juni 1989 nr. 69

6.2.3 Forsikringsavtalen

Problemstillingen blir hvem som inngår avtale med forsikringsselskapet på vegne av selskapet.

Utgangspunktet etter asl/asal §6-30 er at det er styret som representerer selskapet utad. Dette taler for at det er styret selv som inngår forsikringsavtale på vegne av selskapet.

I henhold til aksjeloven er det likevel generalforsamlingen som har myndighet til å treffe vedtak som gjelder styregodtgjørelse, jf. asl/asal §6-10.¹⁴¹

Spørsmålet blir om styreansvarsforsikring regnes som styregodtgjørelse. En naturlig språklig forståelse av ”styregodtgjørelse” er at dette er en økonomisk fordel eller en annen fordel. Som nevnt over er styreansvarsforsikring i første rekke ønskelig for styremedlemmene. Det er videre klart at dersom styremedlemmene skulle bli ansvarlig for tap påført selskapet eller andre, vil de helt klart ha en fordel fremfor styremedlemmer som ikke har slik erstatning.

På en annen side, dersom styremedlemmet ikke handler ansvarsbetingende vil det ikke kunne nyte godt av forsikringen verken økonomisk eller på andre måter.

Det er imidlertid fastslått i forarbeidene til aksjeloven at styregodtgjørelse er grunnlønn og andre fordeler. Det må sies at et styremedlem som er sikret gjennom en forsikring har en fordel i forhold til for eksempel andre som ikke har forsikring. Styreansvarsforsikring må dermed anses som styregodtgjørelse.¹⁴²

Generalforsamlingen kan imidlertid ikke representere selskapet utad, i for eksempel en forsikringsavtale. Styre må dermed selv inngå forsikringsavtalen i henhold til generalforsamlingens vedtak.¹⁴³

¹⁴¹ Reiesen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, side 168

¹⁴² Reiesen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, side 169, sitat etter Ot.prp.nr 55(2005-2006) med henvisning til den danske ”Nørby-rapporten”s avsnitt om fastsettelsen av lederlønninger.

¹⁴³ Reiesen, *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*, side 169

7 Avslutning

Bestemmelsen om erstatningsansvar for styremedlemmer fungerer som et viktig virkemiddel mot mislighold i aksjeselskapsforhold, og fremstår som en sikkerhet for selskapets kreditorer og medkontrahenter. Bestemmelsen er positiv for tilliten i markedet. Økt fokus på styreansvar, og en presisering av styrets plikter i aksjelovgivningen, er et viktig preventivt virkemiddel for å unngå selskapsskandaler i fremtiden. At styret kan holdes personlig ansvarlig vil virke avskrekkende for styremedlemmer og på den måten være hensiktsmessig for å hindre selskapsskandaler. Likevel må de sies at det enda er grep som kan iverksettes for å verne om kreditorene, for eksempel å klargjøre reglene om foreldelse av erstatningskrav mot styremedlemmene.

Videre fører debatten om Corporate Governance til at det blir fokus på hensynet til aksjonærene contra andre hensyn som blant annet samfunnshensyn. At styremedlemmene blir mer bevisst på hva som er god eierstyring og selskapsledelse, er også noe som kan tilføre selskapene noe positivt. Kanskje kan det være aktuelt i fremtiden at anbefalingene blir implementert i aksjelovgivningen, eller får rettslig betydning for selskapene på en annen måte.

At prinsippene for Corporate Governance får mer betydning i aksjelovreguleringen, og at styreansvar generelt sett får et mer fokus, kan føre til at det blir en skjerpet norm for når det foreligger ansvarsbetingende handlinger. En skjerpet norm kan videre føre til at styrevervet generelt sett blir mer profesjonelt. At det stilles strengere krav til plikter samtidig som at ansvarsnormen blir skjerpet, tilsier at personer uten relevant bakgrunn eller utdanning på området ikke vil være skikket eller kvalifisert til å utføre et slikt verv.

At normen for ansvar kan bli skjerpet vil også kunne ha betydning for styreansvarsforsikringen. Dersom det skulle skje vil det kunne føre til et økt behov for styreansvarsforsikringer. Risikoen for å pådra seg ansvar for aktsomme handlinger vil bli større, som igjen vil føre til at flere ønsker å sikre seg for denne risikoen.

8 Kilder og forkortelser

Litteratur:

- Aarbakke mfl. Aarbakke, Magnus, Asle Aarbakke, Gudmund Knutsen, Tone Ofstad og Jan Skåre(2004) 2.utgave *Aksjeloven og allmennaksjeloven, kommentarutgave*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Aarbakke Aarbakke, Magnus (2004) *Medvirkeransvar og identifikasjonsansvar i aksje- og allmennaksjeselskapsforhold*. Oslo, Justis- og politidepartementet, publikasjons nr. G-0372B, ISBN 8290974-39-6
- Aarum Aarum, Kristin Normann(1994) *Styremedlemmers erstatningsansvar i aksjeselskaper*. Oslo, Ad Notam Gyldendal AS. ISBN 82-417-0390-2
- Aarum Aarum, Kristin Norman ”Indirekte aksjonæransvar”, Nordisk Tidsskrift for selskabsret, 1999 side 64
- Andenæs Andenæs, Mats Henry (2006)2.utgave *Aksjeselskaper og allmennaksjeselskaper*. Oslo, Calax AS. ISBN 10:82-97439-0-7
- K. Birkeland Birkeland, Kari ”Erstatningsansvar for revisorer” Tidsskrift for erstatningsrett 2007 nr 01-02 side 82
- T. Birkeland Birkeland, Tor ”Begrensning av styrets ansvar for tap som kan henføres til prospekter”, Tidsskrift for Forretningsjus 2001, Nr. 4 side 396
- Bråten Bråten, Tore(2008) *Selskapsrett*. Oslo, Focus Forlag, 3.utgave. ISBN 978-82-15-01415-9

- Dotevall Rolf (2008) 2. utgave *Bolagsledningens skadeståndsansvar*. Stockholm, Norstededs Juridik AB. ISBN 978-91-39-01251-1
- Hagstrøm, Viggo ”*Kommentar til Voldgiftsdom avsagt 14. august 2006*”, *Nytt i privatretten*, Oslo Nr. 3/2006
- Knudtzon Price Waterhours Coopers(2004) ” *Corporate Governance i et rettslig perspektiv*” *Corporate Governance i et norsk perspektiv*, Abstrakt Forlag AS. ISBN 82-7935-150-7
- Lund, Frihjøf ”*Styremedlemmers uavhengighet: Allmennaksjelovens krav til styremedlemmers uavhengighet i lys av prinsipper for god eierstyring og selskapsledelse*”, *Tidsskrift for Forretningsjus* 2004 nr 04, side 467
- Lødrup, Petter(2005) 5. utgave *Lærebok i erstatningsrett*. Oslo, Gyldendal akademisk. ISBN 978-82-05-34748-9
- Lødrup m.fl Lødrup, Peter, Knut Kaasen, Steinar Tjomsland (2008) *Norsk Lovkommentar*, Oslo, Gyldendal Norsk Forlag AS. ISBN 978-82-05-39016-4
- Perland, Olav ”*Styreansvar etter de nye aksjelovene*”, *Tidsskrift for Forretningsjus* 1999, side 125
- Nygård, Nils(2007) *Skade og Ansvar*. Bergen, Universitetsforlaget, 6. utgave. ISBN 978-82-15-01134-9
- Reiersen, Hedvig Bugge (2007) *Ansvarsbegrensning og ansvarsfrihet i aksjeselskaper*. Bergen, Fagbokforlaget. ISBN:978-82-450-0601-1

Sæbø Sæbø, Rune ”Om erstatningskrav i aksjeselskapsforhold”,
Nybrott og odling. Festskrift til Nils Nygård, Bergen 2002

Woxholdt Woxholdt, Geir(2007) 2.utgave *Selskapsrett*. Oslo,
Gyldendal akademisk. ISBN: 987-82-05-37590-1

Lover og forskrifter:

Lov om regulerte marked 29.juni 2007 nr. 73

Lov om verdipapirhandel 29.juni 2007 nr. 75

Lov om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. 17.juni 2005 nr. 62(aml.)

Lov om behandling av personopplysninger 14.april 2000 nr. 31(popplyl.)

Lov om regnskap 17. juli 1998 nr. 56 (rskl.)

Lov om revisjon og revisorer 15. januar 1999 nr. 1 (rev.)

Lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 44 (asl.)

Lov om allmennaksjeselskap av 13. juni 1997 nr 45 (asal.)

Lov om forsikringsavtaler 16.juni 1989 nr.69 (fav.)

Lov om fordringshavers dekningsrett av 8. juni 1984 nr.59 (deknl.)

Lov om skadeserstatning 13.juni 1969 nr 26 (skl.)

Forskrift 12.juni 1996 nr 1127 om systematisk helse- miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften).

Forarbeid:

NOU 1992: 29 Lov om aksjeselskap.

NOU 1996: 3 Ny aksjelovgivning.

Ot. prp.nr 23(1996-1997) om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven).

Ot.prp nr 55 (2005-2006) om lov om endringer i aksjelovgivningen mv.

Dommer:

Høyesterett:

Rt 2008 side 833 (Finance Credit)

Rt 2007 side 220 (Seldal)

Rt 2006 side 696 (Ivaran Shipping)

Rt 1993 side 1399 (Ytternes)

Rt 1993 side 987 (Stiansen)

Rt 1993 side 20 (Sjøldal)

Rt 1991 side 119

Rt 1930 side 533

Lagmannsrett:

LG-2008-39560(Gulating)

LA-2007-37537 (Agder)

LB-2006-139384 (Borgarting)

RG 1994-145 (Eidsivating)

Internett kilder:

- <http://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Notering/Eierstyring-og-selskapsledelse>
- <http://www.oslobors.no/Oslo-Boers/Regelverk/Boerssirkulaerer/15-2007-Norsk-anbefaling-for-eierstyring-og-selskapsledelse>
- http://www.ukeavisenledelse.no/ledelse/flere_styrer_forsikrer_seg_mot_egne_tabber
- <http://news.findlaw.com/hdocs/docs/gwbush/sarbanesoxley072302.pdf>

